

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PRÁVNÍ, SOCIÁLNÍ A PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY
ŠIKANY VE VZTAZÍCH MEZI JEDNOTLIVCI A
KOLEKTIVEM**

Autor práce: Bronislava Johannes, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Milan Veselý
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce **Mgr. Bc. Milanu Veselému** a **PhDr. Lence Havelkové, Ph.D.** za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce a rovněž děkuji svému manželovi za podporu a trpělivost, kterou mi při psaní této práce poskytoval.

Abstrakt

JOHANNES, B. *Právní, sociální a psychologické aspekty šikany ve vztazích mezi jednotlivci a kolektivem: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2014. 78 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Milan Veselý

Klíčová slova: agrese, bossing, bullying, ekonomická šikana, konflikty, kyberšikana, mobbing, socializace, staffing, stalking, chairing, defaming

Bakalářská práce poukazuje na problematiku šikany jako patologického jevu vyskytujícího se ve společnosti z hlediska aspektů psychologického, sociologického a právního. Je zde snaha a návrh možností řešení, event. eliminaci důsledku působení tohoto jevu. Analýzou dokumentů vztahujících se k dané problematice se tato práce snaží o objevení tzv. "slabých" míst ve vybraných dokumentech a zákonech platné legislativy k danému tématu, kde řešení problematiky šikany je nedostatečné, nebo žádné. Vyhodnocením dotazníkového šetření, vč. náhledu na platnou legislativu a s přihlédnutím k jednotlivým aspektům celkového šetření z řad respondentů podá bližší komplexní vhled do této závažné patologické oblasti, která se dotýká nejen jednotlivce, ale celé společnosti.

Abstract

JOHANNES, B. *Legal, social and psychological aspekt of bullying in relations between individuals and the collective : Bachelor thesis.* České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2014. 78 p. Supervisor : Mgr. Bc. Milan Veselý

Key words: aggression, bossing, bullying, economic bullying, conflict, cyber-bullying, mobbing, socialization, staffing, stalking, chairing, defaming

Bachelor thesis highlights the problem of bullying as a pathological phenomenon occurring in the company of the aspects of psychological, sociological and legal. There is an effort and possibilities for solutions and eventually eliminate the action of this phenomenon. Analysis of documents relating to the issue, this work seeks discovery of the so-called "weak" points in the selected documents and the laws applicable legislation on the subject, where tackling bullying is insufficient or no. The evaluation of the survey, incl. Preview the current legislation with regard to different aspects of the overall survey among respondents submit more comprehensive insight into this important area of pathology that affects not only the individual but the entire society.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
1.1 Cíle	9
1.2 Metodika.....	9
2 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA OBECNĚ.....	11
2.1 Šikana a její rozšíření	11
2.2 Ekvivalenty šikany	13
2.3 Druhy a formy šikany	16
2.4 Šikana v pracovním prostředí.....	17
2.5 Symptomy intoxikovaného pracoviště	17
2.6 Charakteristika „infikovaných“ spolupracovníků	18
3 PACHATELÉ A OBĚTI ŠIKANY.....	21
3.1 Typy agresorů/útočníků.....	21
3.2 Osobnostní obrana/skupinová	22
4 ASPEKTY ŠIKANY.....	24
4.1 Sociální aspekt.....	24
4.1.1 Děti a mládí.....	24
4.1.2 Dospělí – produktivní věk.....	25
4.1.3 Senioři.....	26
4.2 Druhy zanedbávání, týrání.....	27
4.3 Psychologický aspekt	27
5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC	30
5.1 Právní normy ČR.....	30
5.1.1 Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.....	30
5.1.2 Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod	31
5.1.3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	31
5.2 Diskriminace	32

5.2.1 Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací	33
5.3 Pracovně právní vztahy	34
5.3.1 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.....	35
6 PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
6.1 Hypotézy - („H“)	37
6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření	37
6.3 Shrnutí vyhodnocených dat	58
6.3.1 Komparace vybraných otázek produktivní a seniorské skupiny	62
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
SEZNAM ZKRATEK.....	74
SEZNAM TABULEK.....	75
SEZNAM GRAFŮ.....	77
SEZNAM OBRÁZKŮ	78
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Motto:

„Zlo nad námi nevíteží jen tehdy a tím, když přebíráme jeho metody, nýbrž žítím, že si na něj zvykáme...“

Prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku šikany z pohledu více aspektů a to psychologického, sociologického a právního. Tam kde lidé spolupracují se vyskytuje šikana a konflikty, které jsou různé od lehkých až po nejtěžší a nedají se všechny vyřešit. Mnohé lze alespoň zmírnit, a tím otevírají cestu k dalšímu rozvoji a změně. Je jedno, jestli jsme obětí nebo součástí šikany či konfliktu. Vždy bude naším úkolem situací vyřešit. Řešení této problematiky je základním předpokladem lidského soužití. Aby naše společnost mohla přežít, potřebujeme mezilidské porozumění. Každý má svou pravdu, lidé se řídí většinou svými sobeckými cíly. Důležité je si zachovat základní mravní hodnoty a smysl pro vzájemný respekt. Snaha zvládat nepříjemnosti denního života vyžaduje pevnou vůli, motivaci, přičemž lidé se musí naučit objevovat dobré a pozitivní a zároveň přitom ovládat své negativní vlastnosti.

V praxi se ukazuje, že schopnost reagovat pohotově a duchapřítomně je nesmírně důležitá. Vhodné odpovědi mohou pomoci řešit různé konflikty a zvládnout situace, které nastanou během komunikace se zaměstnavatelem nebo veřejností. Asertivní komunikace a vhodná odpověď může uvolnit napětí nebo začínající agresí. Tímto způsobem je možné předejít různým druhům nátlaku, který začíná napětím a končí šikanou. Stane-li se nám v životě nebo v práci, že nás někdo šikaneje, nebo nám křivdí, měli bychom se naučit bránit. Neměli bychom být lhostejní k situaci, kdy se ubližuje našim nejbližším, spolupracovníkům nebo kolegům a pokud chceme úspěšnost v mezilidských vztazích jako celek, musíme se naučit pomáhat druhým a umět za ně i bojovat.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1.1 Cíle

Hlavním cílem bakalářské práce bude zjištění rizikového stupně patologické nebezpečnosti šikany z hlediska vybraných aspektů a jejích forem na jednotlivce i kolektivy v konkrétních prostředích a rovněž její negativní dopad na oblast lidské osobnosti i celou společnost. Dílčími cíli bude vyhodnocení jejího negativního dopadu na složky lidské osobnosti všech věkových kategorií. V konečném důsledku pak navrhnout a doporučit možnosti a řešení pro zmírnění, příp. eliminaci tohoto negativního celospolečenského jevu.

1.2 Metodika

Teoretická část bakalářské práce byla zaměřena na problematiku šikany a jejích dopadů na lidskou populaci. Byla vytvořena na základě prostudování odborné literatury a internetových zdrojů, které pak posloužily ke zpracování praktické části bakalářské práce.

Praktická část bakalářské práce bude zaměřena na syntézu a komparaci právních, sociálních a psychologických aspektů šikany vč. dotazníkového šetření populačních kategorií se snahou poukázat na celospolečenskou vážnost problematiky a případnou eliminaci této patologie.

V praktické části výzkumu budou analyzovány výsledky dotazníkového šetření provedeného na základě vyplněných dotazníků s respondenty. Dotazníky budou u kategorie produktivního věku převážně rozeslány elektronicky a u kategorie seniorů vyplněny formou dotazníkového rozhovoru s poznámkovým aparátem, který měl zachytit psychologický moment neverbálního projevu při vyplňování papírového dotazníku. Součástí šetření rovněž bude sociologický aspekt konkrétní reality daného jedince. Dotazník byl pro každou skupinu respondentů upraven tak, aby co nejvěrohodněji zachytil zkoumanou problematiku.

U respondentů produktivního věku bylo zvoleno 70 vzorků a u kategorie seniorů bylo zvoleno 30 vzorků. Šetření bylo provedeno u dvou skupin respondentů, kteří byli

rozdělení na dvě skupiny. První skupinu tvořili respondenti v produktivním věku od 15 – 59 let (**dále jen 1. Sk.- P**) a druhou skupinu tvořila seniorská populace od 60 – a více let (**dále jen 2. Sk.- S**). U seniorů probíhal výzkum v prostředí **Domova seniorů, Nové nám. 1440/2a, 104 00 Praha 10 - Uhřetěves** formou rozhovoru, kde respondenti vyplňovali předložený dotazník.

Z výsledků dotazníku u každé kategorie zvlášť byly vyhodnoceny výsledky a ty následně byly vzájemně porovnány a vyhodnoceny závěry. Dotazník byl koncipován nejprve otázkami zaměřenými na sociální aspekty, následně psychologické a právní. Na závěr dotazníku byly položeny otázky identifikačního charakteru.

2 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA OBECNĚ

Pojem šikana lze rovněž nazvat jako *duševní psychotraumatizace* (individuální, nebo skupinová). Je to poněkud zastaralý výraz, neboť nyní jsou pojmy spíše přesněji specifikující prostředí, ve kterém se vyskytují, (např. pracovní prostředí – mobbing, bossing apod.).

Šikana

Slovo šikana má původ ve *francouzském* „chicane“, což znamená „zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování. Šikanou je tedy označováno fyzické a psychické omezování nebo týrání jedince v kolektivu. K šikaně bohužel dochází ve všech věkových i sociálních skupinách. Setkat se s ní můžeme v jakémkoliv typu škol a školských zařízeních, v zaměstnání, (kde se rozlišuje, zda je agresorem kolega, či nadřízený, pak hovoříme o mobbingu, nebo bossingu) ale i v rodinách (nechtěné dítě), v zájmových klubech. Varianty šikany jsou velmi různé, stejně jako metody, kterými je prováděna. Zpravidla má agresor nad obětí fyzickou či početní převahu. Následky šikany si do dalšího života odnášejí všichni zúčastnění, největší dopad má ale pochopitelně na oběť.¹

V tomto významu se slovo šikana rovněž uplatňuje právě v souvislosti se zneužíváním moci a obtěžováním *v byrokratických* systémech. Šikanovat tak mohou např. státní úředníci nebo policisté.²

2.1 Šikana a její rozšíření

Příroda

Složitější chování je u živočišných druhů, např. u včel, které žijí ve skupinách sociálně. Zde se vyskytuje agresivní chování ve třech oblastech:

- a) **První** – se týká vztahu k jiným konkurenčním druhům ve svém teritoriu
- b) **Druhá** – vůči jiným skupinám vlastního druhu
- c) **Třetí** – je boj o postavení v hierarchii v rámci své vlastní skupiny

¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha 1995, s. 25 – 28.

² LANGER, I. *O šikaně při kontrolách u sousedů nám dejte vědět* [online]. Praha: Novinky.cz, 2012, [cit. 25.05.2014]. Dostupné z: WWW: < <http://www.novinky.cz/domaci/140102-langer-o-sikane-pri-kontrolach-u-sousedu-nam-dejte-vedet.html>>.

Hmyz žije ve svém společenství a rozeznává se podle pachu. Pokud by došlo ke smíšení dvou společenství tak by se vzájemně usmrtily.

Princip chování u obratlovců, jejichž výzkum prováděli vědci F.Steiniger a J.Goodahlová, zjistili, že je podobný. F.Steiniger u potkanů zjistil agresivitu chování v oblastech jako u hmyzu, ale rovněž láskyplné projevy. Totéž potvrdila i J.Goodahlová u šimpanzů s rozdílem, že chování bylo často rafinovanější, některé projevy sofistikovanější (vyšší inteligence druhu), přičemž hrubá agrese se nejvíce projevila ve stejných oblastech jako u hmyzu a potkanů.³

Tento pojem později převedl do lidské činnosti Peter- Paul Heinemann v roce 1972, kdy popsal agresivní chování dětí. Pojem mobbing spojený s určitými způsoby chování na pracovišti rozšířil Heinz Leymann. Popsal jej jako rafinovaný druh šikany na pracovišti, označovaný též jako psychoteror, který nejrůznějšími formami zneprůjemňuje život na pracovišti i v životě.⁴

Současnost

Šikana se vyskytuje prakticky všude v každodenním životě. Nejčastěji se objevuje ve skupinách, či kolektivech, kde jsou jednotlivci odkázáni na vzájemný komunikační kontakt, či jinou týmovou spolupráci.

Dalším prostředím mohou být např. školní internáty, vojenské prostředí, školy, nebo firmy kde jsou jedinci součástí kolektivů a často vystaveni stresům, napětí, či jiným tlakům, které na ně klade daná společnost svými pravidly. Obzvláště místa, kde je koncentrace jedinců stejného pohlaví (např. nemocnice, LDN, vojna apod.) bývá agrese a šikana vystupňována tak, že mnozí neunesou psychický tlak a podvědomě hledají ventil, přičemž nejčastějším terčem se stávají kolegové, spolupracovníci nebo blízcí.⁵

³ NOVÁK, T., CAPPONI V. *Sám proti agresi*. Praha: 1996. s. 97 - 104.

⁴ CHOVÁNÍ.EU: *Sociální konflikty*, [online]. 2014, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.chovani.eu/socialni-konflikty/m302>>.

⁵ *Vlastní poznatek autorky z praxe.*

2.2 Ekvivalenty šikany

Mobbing

Mobbing označuje nejrůznější formy znepríjemňování života na pracovišti. Charakteristická je pro ně skrytost, rafinovanost a zákeřnost. Při rozhodování, zda už jde o mobbing se užívá tzv. Leymannova pravidla, že za mobbing lze považovat pouze chování, které je zaměřeno negativním způsobem na konkrétní osobu ze strany jedné, nebo více osob a přetrvávající velmi často po delší dobu. Někdy bývá pod mobbing zařazováno i sexuální obtěžování na pracovišti, jiné pojetí mobbing vymezuje jako špatné zacházení bez sexuální či rasové příčiny.⁶

Rovněž pojem „**bullying**“ lze považovat v terminologii za synonymum slova „mobbing“. Tento název se používá v anglosaských zemích při určitých formách negativní komunikace zaměřené proti jednotlivci. Beňo říká, že „*Bullying bývá překládán jako tyranizování, zastrašování, šikanování.*“ *Pojem bullying je odvozen od podstatného jména **bully**, které znamená „brutální člověk“ nebo také „tyran, hulvát, krobián“.* V podstatě však lze oba dva tyto pojmy – mobbing i bullying – považovat za synonyma.⁷

Formy chování a postupy, dle prof. Leymanna, které je možné považovat za mobbing: (objevují-li se nejméně 1 x v týdnu po dobu minimálně 6 měsíců).

- Kategorie I – útok na možnost vyjádřit se, svěřit se (neustálé přerušování, bezbřehá kritika, vyhrožování)
- Kategorie II – útoky na sociální vztahy („nemluví se“ s vámi, jste vzduch, jste odloučení od svých kolegů, *ostrakismus*)
- Kategorie III – útoky na vaši pověst úctu a vážnost (pomluvy, zesměšňování, znevažování národnosti, vyznání)
- Kategorie IV – útoky na kvalitu pracovního či osobního života (nesmyslné pracovní úkoly, nesplnitelné úkoly)
- Kategorie V – útoky na zdraví (práce poškozující zdraví, vyhrožování fyzickým násilím, sexuální obtěžování).⁸

⁶ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 8 – 9.

⁷ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 10.

⁸ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 152 -154.

Bossing

Bossing (pojem označil norský autor S. Kile, 1990) je jakousi podskupinou mobbingu. Je specifický tím, že šikany se dopouští nadřízený pracovník. Bossing je psychologická šikana v zaměstnání, které se dopouští na svém podřízeném nadřízený pracovník. Jedná se tedy o chování nadřízeného, které poškozují podřízeného před jeho kolegy, znesnadňuje či znemožňuje mu jeho práci. Bossing se samozřejmě vyvíjí a stupňuje. Tato šikana zhoršuje vztahy na pracovišti a zvyšuje kult osobnosti vedoucích.⁹

Kyberšikana

Kyberšikana je specifický druh týrání, při kterém dochází ke zneužití informačních a komunikačních technologií (ICT). V pokynu MŠMT se uvádí: „*Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.*“¹⁰

Jednotlivci nebo skupina agresorů úmyslně a opakovaně obtěžuje své oběti, přičemž nejčastěji používané technologie, které se používají pro šikanování, je mezi adolescenty nejvíce rozšířený mobilní telefon a internet. Internet nabízí různé formy a způsoby patologického jednání, které odpovídají definici kyberšikany. Útoky na oběti se mohou realizovat prostřednictvím e-mailu, chatovací místnosti, umístěním videa nebo fotografie na internet sociálních sítí a dalšími možnostmi.¹¹

Ekonomická šikana

Je druh šikany založené na odlišnosti jednotlivce od skupiny. Jde o tzv. socio-ekonomickou odlišnost (děti ze sociálně slabých rodin, které si nemohou dovolit koupit

⁹ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 10.

¹⁰ MŠMT: *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, 2006-8, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>>.
(Uvedeno v příloze č. 1).

¹¹ MŠMT: *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, 2006-8, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>>.
(Uvedeno v příloze č. 1).

věci, které mají ostatní, nemohou trávit volný čas jako vrstevníci, nemohou se značkově oblékat..).¹²

Stalking

Pojem „stalking“ se označuje způsob chování, kdy se pachatel zaměří na nějakého člověka, po němž potom slídí, pronásleduje ho, obtěžuje, hrozí mu, případně ho fyzicky napadá a ve vzácných případech dokonce usmrtí. Lze přeložit (angl. stalk jako lov, honba, příp. pronásledovat). Takovéto chování vyvolává u oběti pocit strachu.¹³

Staffing

Je psychický nátlak podřízených pracovníků na nadřízeného pracovníka, jehož cílem je jeho zničení. Pokud má být staffing účinný je důležité, aby pracovníci, kteří nátlak vyvíjejí, drželi jako kolektiv pohromadě. Rozpadem této jednoty se většinou stává, že se role obrátí a to, že se nadřízený zaměří na jednotlivce, či nejslabší skupinu. Dokonce se může stát, že zaměstnanci, kteří tyranizují svého nadřízeného, si nepřejí, aby je vedl, nemají k němu důvěru a různě mu ztrpčují život, aby ho donutili odejít. V tomto případě se jedná o selhání vedoucího manažera, neboť jeho úkolem je „vést lidi, aby mu věřili a šli za ním“. V takovém případě nezbyvá než odejít a analyzovat příčinu, proč k tomu došlo, co dělal špatně nebo v čem selhal. V tomto případě je důležité vlastní zhodnocení svých možností a kvalit být vedoucím zaměstnancem.¹⁴

Chairing

je specifická forma neférových útoků a boje mezi nejvyššími vedoucími, např. v top managementu, tzv. „boj o křeslo“ (angl. chair – židle, křeslo).¹⁵

Defaming

Je forma otevřeného neférového útoku především na pověst jednotlivce, skupiny nebo organizace a to především na veřejnosti. Jde o tzv. pomluvy, znevažování,

¹² PCPP (Pražské centrum primární prevence): *Agrese a šikana, Osobnost oběti*, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=4>>.

¹³ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 42.

¹⁴ ČTENÁŘ: *Sociální konflikty*, články, 2009, roč. 61, 0708/2009, [online].2014, [cit. 14.05.2014].

Dostupné z: WWW: <<http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2009-roc-61/0708-2009/socialni-konflikty-mobbing-bossing-staffing-se-knihovnam-nevyhybaji-60-458.htm>>.

¹⁵ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 42.

zostouzení. Destruktivní roli zde sehrávají hlavně média např. při konkurenčních boji firem, kde se zpochybní kvalita výrobků apod.¹⁶

2.3 Druhy a formy šikany

Šikana má nejrůznější projevy a formy s následky, které se postupně projeví nejvíce na psychickém zdraví.

Druhy šikany – 8. druhů:¹⁷

1. *Fyzické přímé (aktivní)* - útočníci fyzicky napadají oběť
2. *Fyzické nepřímé (aktivní)* - dochází k ničení věcí oběti, příp. pomstě
3. *Fyzické přímé (pasivní)* – zabraňuje oběti plnit své záměry a cíle
4. *Fyzické nepřímé (pasivní)* – odmítnutí splnit požadavky oběti
5. *Verbální přímé (aktivní)* – bývá zesměšňování, urážky, nadávání
6. *Verbální nepřímé (aktivní)* – skryté přes další osoby, pomluvy, agrese vyjádřená kresbami, narážky v textech apod.
7. *Verbální přímé (pasivní)* – ignorance, nereagování na pozdrav apod.
8. *Verbální pasivní (nepřímé)* – oběť ponechána svému osudu, i když je např. obviněna z něčeho co neudělala, svalování viny (neprávem).

Formy šikany¹⁸

Bývají různé, od nejmenších sofistických až po nejkrutější. Tyto formy šikanování se objevují hlavně tam, kde je oběť nucená okolnostmi pobývat společně s agresorem na jednom místě (školní zájezdy, internáty, výchovné ústavy, věznice apod.) Patří sem například:

- Pomlouvání a zesměšňování v kolektivu
- Izolace oběti od ostatních a neposkytování informací
- Vyhrůžování

¹⁶ BEŇO, P. *Můj šéf, můj nepřítel?*, vyd. ERA 2003, s. 42.

¹⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha 2001, s. 32.

¹⁸ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha 1997, s. 128.

- Vydírání
- Manipulativní a násilné příkazy
- Šikana se sexuálními prvky
- Verbální obtěžování
- Fyzické násilí

2.4 Šikana v pracovním prostředí

Velké množství lidí cítí beznaděj, když mají řešit svoje pracovní problémy. Jsou pod tlakem mnohých rigidních nařízení a vnitřních předpisů zaměstnavatelů, s nimiž nemají sílu bojovat. Bojí se otevřeně mluvit o problémech a ozvat se, neboť jejich nadřízení dělají potíže všem, kteří se za sebe postavili.

Na některých pracovištích se i oddělení lidských zdrojů při jednání s pracovníky, kteří chtěli řešit tuto problematiku postaví na stranu vedení zaměstnavatele, takže pracovníci, kterých se to týká, cítí beznaděj, frustraci a rezignaci. Mnoho z nich nechce, a bojí se, situaci řešit razantněji z důvodu obavy ztráty zaměstnání.¹⁹

2.5 Symptomy intoxikovaného pracoviště²⁰

Negativní dopady vyplývající z „otráveného“ prostředí a chování mají dopad na nejrůznější situace:

- nadřízení se vyhýbají řešit problémy vzniklé z „otráveného“ chování a prostředí, kvůli kterému za nimi podřízení přišli.
- výskyt vysoké míry absencí – zaměstnanci se omlouvají z důvodu nemoci, aby nemuseli do práce.
- pomlouváči se snaží zničit něčí pověst prostřednictvím smyšlených lží, fám a pomluv.
- přílišná a malicherná regulace pravidel a nařízení ze strany zaměstnavatele, která ošetřují i úplné maličkosti (způsob oblečení, doba oběda na min., forma komunikace, apod.), což vyvolává odpor a zlost u zaměstnanců.

¹⁹ DURRÉ, L. *Jak přežít na „intoxikovaném“ pracovišti*, Praha2012 , s.8 - 9.

²⁰ DURRÉ, L. *Jak přežít na „intoxikovaném“ pracovišti*, Praha2012 , s.15 - 17.

- nepřijetí nového zaměstnance do firmy z důvodu pohlaví, věku, původu.
- osobní konflikty celkově brzdí řešení pracovních povinností a snižují produktivitu daného pracoviště.
- týmová spolupráce a morálka jsou na nízkém stupni, nebo vůbec neexistuje a panuje všeobecný rozklad.

2.6 Charakteristika „infikovaných“ spolupracovníků²¹

1) Sociálně neschopní

jsou obecně řečeno spolupracovníci s malými sociálními dovednostmi – bývají neomalení, neslušní, netaktní apod. jsou málo vnímaví vůči společenským pravidlům.

2) Narušitelé

jsou lidé, kteří mají mnoho rozčilujících návyků, které popuzují pracovní styl, jsou to provokující osobnosti, které narušují pracovní den ostatním a bývají příčinou pracovních prodlev.

3) Nezaangažovaní

nemají rádi svou práci, nebo to jsou líní lidé, nebo mají mnoho vlastních zájmů a na pracovní povinnosti jim nezbyvá chuť ani nálada. Udělají jen to nejnutnější a nikdy nic navíc.

4) Vztekouni

Jsou to lidé plní zloby, zklamání a nesplněná očekávání, kterou v sobě léta nosí. Tito lidé často vybuchují a rozčílí se. Prchlivost často způsobuje problematické jednání s nimi. Zloba může dosáhnout až takových rozměrů, že tento člověk je schopen i fyzického napadení. Proto v jednání s nimi se osvědčuje takt a diplomacie.

5) Politicky nekorektní

jsou to lidé s mnoha předsudky, které převzali např. od svých rodičů, či jiných sociálních, náboženských, nebo politických skupin. Bývají tvrdohlaví, zahořklí a vnitřně přesvědčení, která převzali z určitých výchovných vzorců, nebo

²¹ DURRÉ, L. *Jak přežít na „intoxikovaném“ pracovišti*, Praha 2012, s. 108 - 221.

prostředí, které na ně působí jako vzor. Svou negativní zkušenost zevšeobecnili a vztáhli globálně na celou společnost, příp. jednotlivce.

6) Oběti

jsou lidé, kteří už od dětství převzali od svého okolí, rodičů, učitelů a sourozenců mylný názor, že jsou bezmocní, nedokážou nic změnit, neschopní stát za svými právy nebo se ozvat a bojovat. Vnímají se jako nevinné oběti, které nic nezmůžou proti lidem, kteří mají víc síly a chtějí je využít, či s nimi jakkoliv manipulovat. Mají v sobě zakořeněné neurotické a protichůdné vlastnosti.

7) Záchranáři

neustále hledají někoho, komu by mohli pomoci nebo jakýkoliv problém vyřešit. Chtějí mít vždycky pravdu a chtějí mít za každou cenu pocit nepostradatelnosti. Vědomě i nevědomě dělají věci tak, aby ostatní lidé byli na nich závislí. Potřebují mít navrch a dominovat ve všech situacích i v těch o které nestojíte. Je třeba je vymezit hranice a nezaplétat se s nimi.

8) Sabotéři

jsou to nečestní, zákešní lidé a někdy mohou mít sociopatické rysy. Bývají to kancelářští křiváci, kteří předstírají přátelskost a že jsou vašimi přáteli, ale pak neočekávaně a s úsměvem vám vrazí nůž do zad. Zároveň jsou schopni přísahat, že neměli úmysl vám žádným způsobem uškodit. Dokážou plánovat intriky a mají je velmi promyšlené a jsou v nich vynalézaví. Jsou nevypočitatelní i v tom, že nečekaně dovedou spontánně podrazit. Při konfrontaci lžou a popírají jakoukoliv vinu. Někteří z nich mají sociopatické, či psychopatické rysy a dají se přiřadit k antisociálním osobnostem.

9) Politikáři

firemní politikaření je realitou života a vyskytuje se prakticky všude. Na každém pracovišti existuje jakýsi spodní proud, který má velkou moc a prakticky rozhoduje o mnoha mocenských faktorech (např. zda-li bude někdo propuštěn, či budou-li stát zaměstnanci za nově zvoleným šéfem, nebo trend směřování firmy apod.) Lidé, kteří se za touto silou skrývají, mají různé charakteristiky a schopnosti (např. agitátoři, stratégové, kariéristé apod.)

10) Sexuální manipulátoři

mají podobné taktiky, cíle a záměry jako politikáři a využívají stejné postupy: manipulují, uplácí, lichotí. Navíc k tomu ještě přidávají faktor sexuální. Sexem se snaží docílit svých záměrů a ke svému užitku, aby vyzískali pro sebe co největší prospěch (kariérní postup apod.) Lidé z této kategorie sexuálních manipulátorů mohou být velmi úskoční a manipulativní, a pokud jsou přichyceni při činu, svalují vinu na druhé.

11) Obsesivní

Tito lidé jsou soustředěni na detail a mají nutkavou snahu hromadit věci. Jsou to perfekcionisté, kteří přehnaně a rigidně trvají na věcech. Vyžadují striktně od druhých, aby se ztotožnili a souhlasili s jejich přáními. Také to mohou být závislé osoby, které se odlišují od ostatních po fyziologické stránce anebo mají jiný způsob uvažování.

12) Závisláci

Závislí lidé mají ke své závislosti genetické predispozice. Mnoho lidí svou závislost svou popírá a odmítá. Tento problém se může týkat všech oblastí (pracovní workoholismus, alkohol, drogy, závislost na jídle, PC, sbírání věcí apod.) Všechny závislosti se od sebe odlišují a záleží na konkrétní problémové oblasti daného jednotlivce. Tito pracovníci mohou svým závislým chováním ohrožovat své okolí.

3 PACHATELÉ A OBĚTI ŠIKANY

Během každodenního života je člověk neustále konfrontován s nejrůznějšími životními situacemi od nejbánálnějších až po krizové, kde je vystaven stálému rozhodování a vyhodnocování nejrůznějších životních témat vnějšího prostředí a zároveň je neustále nucen se těmito situacím přizpůsobovat a adekvátně na ně reagovat. Způsob volby a míra s jakou je jedinec schopen se vyrovnávat a orientovat se v těchto situacích je nejvíce zřejmá u konfliktních, stresových a frustračních životních situací. Konflikty vznikají na základě toho, že každý člověk je jedinečná bytost se svými vlastnostmi, projevy a reakcemi, která přichází do styku s jinými stejně tak originálními bytostmi, které na sebe vzájemně působí. Filtr vnímání a hranice jsou nastaveny u každého jedince jinak v důsledku vlivu výchovy, víry, původu, prostředí a jiných faktorů, které daného člověka od zrození až do smrti provázejí. S konflikty je nutné se naučit postupně zacházet a ne s nimi bojovat, neboť potlačovaný a neřešený konflikt se vrací jako bumerang a mnohdy se z něj postupně stává šikana.

Plamínek uvádí, že „*Při jednání účastníci konfliktu kontrolují proces řešení konfliktu a jeho výsledek Rozhodují oni, ne nějaká vyšší autorita nebo dokonce náhoda. Prostředkem k dosažení dohody je diskuse*“.²²

3.1 Typy agresorů/útočníků²³

- 1) **Primitivní, hrubý a impulsivní** – projevuje se vyžadováním naprosté poslušnosti oběti, despotickým chováním se silným cíleným energetickým tlakem na okolí a často používá zastrašovací metody.

Příčina – agrese a brutalita rodičů, která se zrcadlově projevuje v chování agresora vůči okolí.

- 2) **Kultivovaný a velmi slušný** – projevuje se zahleděností na svou osobu (narcismus), úzkostlivost až sevřenost až vyhrocenost sadistických praktik v sexualitě. Projevuje se sofistikovane, bez přítomnosti svědků a rafinovaně používá násilí a donucovací praktiky.

²² PLAMÍNEK, J. *Řešení konfliktů a umění rozhodovat*, Praha 1994, s. 20-22.

²³ PCPP (Pražské centrum primární prevence): *Agrese a šikana, Osobnost agresora*, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z: WWW: < <http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=3>>.

Příčina – domácí vojenský dril, despotismus, náročný, nepromíjející způsob výchovy bez lásky a vzbuzující pocit viny.

- 3) **“Vtipálek a srandista”** – projevuje se značnou veselostí, sebedůvěrou výmluvností a optimistickým náhledem a bývá velmi oblíben a mívá vliv na okolí. Způsob jeho manipulace a šikany pro ostatní spočívá v kladení důrazu na „humor a vtip“ dle jeho názoru (mnohdy tím zraní a zradí důvěrnosti) ostatních.

Příčina – v dětství strádal citově, deprivace absence mravních hodnot a vlivem výchovy, která postrádala duchovní a duševní hodnoty, tzv. citová plochost.

3.2 Osobnostní obrana/skupinová²⁴

- Slovní sebeobrana
- Umění zklidňování
- Důležitost objektivitu (svůj úhel pohledu)
- Chránění svých hranic
- Vyjednávání a hra o čas
- Neodporování
- Asertivita

Slovní sebeobrana – zde se kombinuje stanovení hranic, asertivity a řeči těla. Je důležité, aby tyto prvky všechny jednoznačně informovaly o záměru jedince a vzájemně se doplňovaly. Pokud by verbální projev byl nepodložen jasným signálem řeči těla (z důvodu nedůvěry ve vlastní schopnosti a úspěch), přičemž by signalizoval nejistotu, či případnou pasivitu, agresora to vybídne k nátlaku prosadit své záměry.

Umění zklidňování – při konfrontaci s agresorem je důležité si stále uvědomovat svou pozici a nenechat se strhnout do mocenské hry, kdy silnější použije tuto hru jako ventil pro přetlak svých potlačených emocí. Je důležité se soustředit na své reakce a ve verbální komunikaci zaujmout pozici mezi pasivním a příliš agresivním chováním. Přílišná pasivita posiluje agresora a naopak přílišná aktivita s agresivnějším

²⁴ MARREWA, A. *Nenechte si ubližovat*, Praha 2002, s.12 - 44.

podtextem může situaci vyhrotit natolik, že agresor se přestane ovládat a dojde k fyzickému násilí.

Objektivita – při snaze o zachování objektivního postoje je důležité si zachovat odstup od situací ve smyslu správně rozlišovat podstatné od nepodstatného, resp. v konkrétní situaci najít spouštěcí mechanismus (problém), ten „pojmenovat“ (tzn. neschovávat se před ním a nedělat jakoby neexistoval, ale připustit si jej) a hledat řešení tak, aby postup, či řešení bylo přijatelný pro všechny zúčastněné. Z něj potom vyvodit závěr a poučení pro příště.

Chránění svých hranic – hranice jsou meze, které má každý jedinec nastaveny různě. Každé překročení těchto hranic se stává velmi nepříjemným, které je vnímáno jako vniknutí do „osobního prostoru“. Při verbálním testování hranic (slovní ataky, narážky apod.) i při fyzickém, (doteky, narušování osobní zóny apod.) je nutné zareagovat ihned, přiměřeně a asertivně. Pokud zůstane toto testování bez odezvy, bývá považováno jako mlčenlivý souhlas a agresor postupně zesiluje svůj tlak.

Vyjednávání a hra o čas – používá se v situacích, kdy situace není bezpečná a je potřeba získat čas dokud nebude oběť v bezpečí nebo dokud nenastane správná chvíle. Komunikačně se oběť snaží útočníka/agresora dostat na „neutrální půdu“, tzn. snaží se odvést jeho pozornost na témata, která nevyhrocují situaci.

Neodporování – v komunikaci s agresorem jde o tzv. „pasivního brouka“, způsob, kdy oběť neklade při verbálním projevu jakýkoliv odpor, (i když zásadně nesouhlasí s tématem komunikace, příp. je téma nepříjemné apod.) v podstatě lze tento způsob nazvat pasivním komunikačním únikem. Oběť mlčí, případně neverbálně mírně dává najevo, že agresorovi naslouchá tím, že přes odpor se snaží občas o oční kontakt, nebo přikývne. Agresor se uklidní, neboť nabude dojmu, že má situaci pod kontrolou a že se domohl svého cíle.

Asertivita – umění asertivní komunikace je neoptimálnější prostředek proto, aby se napadený agresorem byl schopen nejen ubránit, ale zároveň i prosadit své potřeby, zájmy a práva tak, aby se zachovala důstojnost obou stran, přičemž zůstala oboustranná spokojenost. Bohužel v reálném životě tak často při komunikaci k tomuto stavu nedochází.

4 ASPEKTY ŠIKANY

Šikanování je v podstatě „nemocným, patologickým chováním“ a je rovněž určitým zvláštním druhem „závislosti“ ať už jednotlivce, nebo celých skupin. Jde o určitou „nutkavou vazbu“ kdy agresor a oběť se vzájemně „potřebují“.

4.1 Sociální aspekt

Je to určitý druh kontraproduktivního jednání jednotlivce, nebo skupin v mezilidských vztazích v různém prostředí (nejvýraznější může být v pracovní sféře) zaměřující se na poškozování a ubližování. Je to specifický způsob „antisociálního“ chování, které je charakteristické svou záměrností a úmyslností s cílem nejrůznějšími formami patologického chování rozvrátit stabilitu oběti a získat tak pocit „moci“, který tyranovi dává pocit sebeuspokojení z pocitu nadvlády. Tímto pocitem si kompenzuje vlastní osobnostní nedostatky.²⁵

4.1.1 Děti a mladiství

Problematika šikany a její podoby se bohužel vyskytují ve značné míře ve školství mezi dětmi a mládeží. Velkým problémem se stává moment, kdy rodiče zjistí u svého dítěte fyzické nebo psychické následky šikanování.

Často se následně setkávají s nepochopením a bagatelizací problému ze strany vedení školy, kde toto chování mnohdy pedagogové označují za „normální“ škádlení mezi spolužáky.²⁶

Rozdíly mezi šikanováním a škádlením²⁷

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
----------	------------

²⁵ WÁGNEROVÁ, I.: *Mobbing jako druh kontraproduktivního chování*, Fakulta sociálních věd UK, 2007 [online]. 2014, [cit. 30.06.2014]. Dostupné z: WWW:

< http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/230_021%20-%20Wagnerova.pdf>.

²⁶ SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z KONFERENCE: *Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém*, Praha 19.3.2009 [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z: WWW:

< http://www.sikana.org/Sbornik_Sikana_2009.pdf>.

²⁷ SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z KONFERENCE: *Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém*, Praha 19.3.2009 [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z: WWW:

< http://www.sikana.org/Sbornik_Sikana_2009.pdf>.

<p>Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a v němž není vítěz ani poražený.</p>	<p>Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje, nebo to prostě bolí.</p>
<p>1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.</p>	<p>Záměr: Ublížit, zranit a ponížit.</p>
<p>2. Motiv: Náklonnost, sblížení, zájem o druhé a seznamování. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zmužnění a z odolňování.</p>	<p>Motiv: Základní tandem – moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...</p>
<p>3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.</p>	<p>Postoj: Devalvace, znevážení druhého.</p>
<p>4. Citlivost: Vcítění se do druhých.</p>	<p>Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.</p>
<p>5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.</p>	<p>Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.</p>
<p>6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.</p>	<p>Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.</p>
<p>7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opětovat, případného může zastavit a vystoupit z něho.</p>	<p>Právo a svoboda: Bezpráví. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplatí, je tvrdě ztrestáno!</p>
<p>8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.</p>	<p>Důstojnost: Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.</p>
<p>9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.</p>	<p>Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.</p>
<p>10. Dopad: Podpora sebehodnocení, pozitivní nálada.</p>	<p>Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.</p>

4.1.2 Dospělí – produktivní věk

U dospělé populace se vyskytuje převážně mobbing, který se často překládá jako šikana, ale není to úplně přesné a často se tyto dva termíny zaměňují. Než se tento termín u nás vžil, sdělovací prostředky používaly výraz „šikana na pracovišti“. To je asi pravý důvod proč dochází k záměně a nepřesnému označení této patologie. Mobbing

i šikana mají společné znaky a jsou to druhy násilí, které mají za cíl poškodit, ublížit druhé osobě a dokázat převahu útočníka. Zároveň záleží na prostředí, kde se oba dva druhy násilí objevují.

Šikana se převážně objevuje spíše v hierarchicky jednodušších společenstvích, jako je armáda, nebo škola. Je také průhlednější a často provázena fyzickým násilím, kde jde často o primitivní formy násilného chování.

Mobbing se naproti tomu odehrává **výhradně mezi dospělými a to převážně na pracovišti**. Je skrytý, dlouhodobý a rafinovaný. Jeho cílem je udělat z člověka problémového pracovníka. Jeho dalším charakteristickým znakem **je vysoký výskyt psychologických útoků a naopak nižším fyzickým ohrožením**. Intriky, úskoky, pomluvy a donášení nadřazeným ohrožuje oběť a způsobuje ztráty jejích existenčních jistot a psychické stability.²⁸

4.1.3 Seniori

Ve struktuře populace jsou zranitelní jedinci a těmi jsou seniori a děti. U seniorů je zranitelnost způsobena faktory souvisejícími s věkem, zdravotními problémy a potažmo i sníženými kognitivními schopnostmi.

Podle Světové zdravotnické organizace (World Health Organisation = WHO) se stáří dělí na tři období:²⁹

- **60 – 74 let – rané stáří**
- **75 – 89 let – vlastní stáří**
- **90 let a více – dlouhověkost**

Průzkumem v rámci sociálního oddělení nemocnice, které provedla zdravotní sestra pro sociální službu ve Valašském Meziříčí v letech 1989 -1991, byl zaznamenán větší počet týraných a bitých rodičů dětmi. Důvody, pro které byly staří rodiče trestáni dětmi, byly buď alkoholismus, psychické poruchy, a také snížený intelekt dětí. Dalším důvodem byla imobilita, neschopnost se o sebe postarat a rovněž postarat se o domácnost a také nedodržování osobní hygieny, kde jim bylo dáváno najevo „jak

²⁸ SVOBODOVÁ, L. *Nenechte se šikanovat kolegu*. Praha 2008, s. 20 - 21.

²⁹ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany*. Praha 2011, s. 14.

starci překážejí“. Dalšími důvody byly i majetkové poměry a neodpuštění rodičům jejich prohřešky z minulosti.³⁰

4.2 Druhy zanedbávání, týrání

Jedním ze závažných sociálně zdravotních problému u seniorské populace je násilí, týrání a zanedbávání seniorů. Jedná se o nejzávažnější formu poškozování osobnost seniora, kdy následky mohou být až fatální. Je to jedna z forem šikanujícího chování agresora k oběti.

Emocionální zanedbávání, týrání – senior je neustále ponížován určitými výroky, gesty nebo izolací od rodiny, přátel a okolí. Často ze strany agresora jsou používány i vulgarismy nebo slova, kterými je seniorovi dáváno najevo, že je zbytečný a na obtíž apod. Často se toto chování agresora děje od tzv. skrytých agresorů, (ošetřovatelů, či osob pečujících).

Následky projevů v chování u seniora:

- a) strach, úzkost, panika, úzkostné stavy
- b) beznaděj a pocit ohrožení
- c) nespavost a ztráta chuti k jídlu
- d) nezájem o okolí a lhostejnost k okolním činnostem
- e) stáhnutí se do sebe a užívání uklidňujících léků
- f) myšlenky na ublížení si
- g) změna nálad

Bohužel se mnohdy stává, že se toto velmi závažné chování vůči seniorům odhalí velmi pozdě, nebo vůbec, neboť tyto patologické formy násilí se jen obtížně prokazují. Práci pečovatele, či sociálního pracovníka, dobrovolníka apod. by měl proto vykonávat pouze člověk, který tuto práci bere jako poslání a má v sobě soubor vlastností, které ho pro tuto oblast přímo předurčují.³¹

4.3 Psychologický aspekt

Šikanu lze v podstatě považovat za druh kolektivního onemocnění. Vyskytuje se prakticky všude od partnerských párů počínaje, přes rodiny až po skupiny, pracovní

³⁰ NOVÁK, L., CAPPONI, V. *Sám proti agresí*. Praha 1996, s. 25 - 26.

³¹ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany*. Praha 2011, s. 40-42.

nebo školní kolektivy. Agresor- šikanizér, působí v určitém prostředí, které se postupně snaží ovlivnit a zmanipulovat. Postupně dochází k *vymývání mozků (brainwashing)*³²⁻³³, což je technika směřující k ovlivňování jednoho nebo více lidí tak, aby změnil svoje názory nebo chování, a to ve prospěch toho, kdo brainwashing provádí. Kolář říká: „ *Agresor prostřednictvím násilí vnutí obětem postoje, způsoby myšlení a jednání, které by samy dobrovolně a po kritickém hodnocení nepřijaly. Oběti začínají vypovídat závisle na agresorech, zcela proti pravdě a svému zájmu. Jsou násilně indoktrinovány*“.³⁴

Šikana se postupně vyvíjí do určitých stádií:³⁵

První stupeň (zrod ostrakismu)

Šikana se může objevit kdekoliv, podmínky jejího vzniku nejsou totiž nijak neobvyklé. V každé skupině se najdou jedinci, kteří jsou méně oblíbení a vlivní. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, *pomlouvají* ho, *spřádají* proti němu *intriky* a *dělají* na jeho účet *drobné legrácky*.

Druhý stupeň (fyzická agrese a přitvrzování manipulace)

Existuje více důvodů pro postoupení do druhého stádia. Jedna z možností je odreagování žáků prostřednictvím nejslabšího jedince, který funguje jako ventil. Druhá možnost může nastat na školních zájezdech, kdy nejslabší slouží jako oživení programu. Třetí možnost nastane, když se ve třídě sejde více agresivních jedinců, kteří prostřednictvím násilí uspokojují své potřeby. Při bití a týrání zažívají jedinci pocit moci, který prolomí poslední zábrany. Ovšem ani v tomto stupni nemusí šikana vypuknout. V případě, že ve třídě existuje soudržnost, *kamarádské* vztahy a převažují pozitivní mravní hodnoty, kdy žáci mají zásadně negativní postoje k násilí a ubližování slabším, pokusy o šikanování neuspějí.

³² ABZ.cz: SLOVNÍK CIZÍCH SLOV: *Brainwashing* [online]. 2014, [cit. 14.05.2014]. Dostupné z: WWW: <[http:// http://slovník-cizich](http://http://slovník-cizich)

slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=brainwashing>.

³³ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha 2001, s. 80.

³⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha 2001, s. 79 - 80.

³⁵ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha 1997, s. 31 - 40.

Třetí stupeň (klíčový moment – vytvoření jádra)

V tomto stupni se vytvoří skupinka *agresorů*, tzv. *úderné jádro*, které nyní již spolupracuje systematicky. Skupina je nyní rozdělena na řadu podskupin bojujících o vliv. Jestliže se do této doby nezformuje silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem podskupině tyranů, tažení tyranů za mocí může nerušeně pokračovat.

Čtvrtý stupeň (většina přijímá normy agresorů)

Nyní jsou normy agresorů přijaty, většina je považuje za nepsané zákony. Autor varuje, že v této fázi se i mírní a ukáznění žáci začnou chovat krutě, týrat spolužáka a dokonce u toho pociťovat uspokojení.

Pátý stupeň (totalita neboli dokonalá šikana)

V poslední fázi dochází k nastolení totalitní ideologie šikanování. Žáci jsou rozděleni na dvě skupiny lidí – na agresory a na oběti. Agresoři využívají vše, co lze zužitkovat, od materiálních věcí až po školní znalosti. Agresoři ztrácí veškeré zábrany, chtějí pouze provádět násilí, které považují za normální, dokonce za legraci. Tento nejvyšší stupeň je příznačný spíše pro šikany ve věznicích, vojenském prostředí a výchovných ústavech pro mládež. V mírnější podobě se však někdy vyskytuje i na školách.

5 LEGISLATIVNÍ RÁMEC

V ČR bohužel není v judikatuře pevně konkrétně zakotvena problematika šikany a jejích ekvivalentů. Tato problematika se dotýká všech oblastí lidského života, neboť jednotlivci či skupiny agresorů úmyslně a opakovaně obtěžují své oběti, přičemž nejčastěji používají technologie, které se používají pro šikanování, jako jsou mobilní telefon a internet. Internet nabízí různé formy a způsoby patologického jednání, které odpovídají definici **kyberšikany**. Útoky na oběti se mohou realizovat prostřednictvím e-mailu, chatovacích místností, umístěním videí nebo fotografií na sociální sítě a dalšími možnostmi. Proto na potřebu komplexního řešení šikany reagovalo Ministerstvo školství, které vymezilo problematiku šikany v **Metodickém pokynu MŠMT č. 22294/2013-1**.³⁶(viz. příloha č. 1)

5.1 Právní normy ČR

Je pravidlo chování, které je vyjádřeno zvláštní, státem uznanou formou (má podobu některého z pramenů práva), a jehož zachování je státní mocí vynutitelné.³⁷

5.1.1 Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

Charakteristika

Můžeme ji označit jako základní, nejvyšší zákon státu s nejvyšší právní silou v hierarchickém uspořádání právních sil právních norem. Ústava, přesto že je obecná, tak s ní ostatní normy nesmí být v rozporu. Obsahuje především charakteristiku státu, zaručuje základní lidská práva a postavení občanů, rovněž jejich povinnosti a svobody apod.³⁸

Hlava první, čl. 1, odst. 1 uvádí, že „*Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.*“

Čl. 2, odst. 4, „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“

³⁶ MŠMT: *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, 2006-8, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>>. (příloha 1-5)

³⁷ BUSINESS CENTER: *Právní norma*. [online]. 2014, [cit. 03.06..2014]. Dostupné z: WWW: <<http://business.center.cz/business/pojmy/p707-pravni-norma.aspx>>.

³⁸ IREFERÁTY.CZ: *Ústava*. [online]. 2014, [cit. 10.06.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://ireferaty.cz/337/4087/Ustava>>.

Čl. 4 sděluje, že „*Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.*“³⁹

5.1.2 Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Charakteristika - Součástí ústavního pořádku České Republiky je Listina základních práv a svobod (**dále jen „LZPS“**), která zaručuje základní lidská práva, která jsou subjektivní veřejná práva a jsou přisuzována každé lidské bytosti. Od Listiny a Ústavy se odvíjí všechny ostatní zákony v České Republice, proto se Listina promítá do všech zákonů, vyhlášek a celého práva. Listina je nadřazená ostatním právním aktům, které se jí musí přizpůsobit.

Obsahuje dva oddíly- Základní lidská práva a svobody, oddíl druhý Politická práva. Oddíl první - obsahuje práva a svobody, která se týkají svobod pohybu, pobytu, na vyznání, uměleckou činnost, právo vlastnit majetek, vlastní projev svoboda myšlení atd. Oddíl druhý - obsahuje politická práva, práva projevu a na informace, svobodného vyjádření písmem, svobodně se sdružovat, apod.⁴⁰

Hlava druhá, LZPS ve vybraných následujících článcích a odstavcích konkrétně uvádí základní práva a svobody jednotlivců.

Čl. 5, „*Každý je způsobilý mít práva.*“

Čl. 6, LZPS hovoří o základních právech na život, **odst. 1,** „*Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*“, **odst. 2,** „*Nikdo nesmí být zbaven života.*“

Čl. 7, odst. 2, LZPS „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“⁴¹

5.1.3 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Předmět úpravy

Občanský zákoník č. 98/2000 Sb., (**dále jen „OZ“**) upravuje vzájemná práva a povinnosti mezi osobami v oblasti soukromého práva. Zákon umožňuje osobám

³⁹ Česko. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 3-16. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁰ IREFERÁTY.CZ: *Ústava*. [online]. 2014, [cit. 10.06.2014]. Dostupné z: WWW: <<http://ireferaty.cz/337/3426/Listina-zakladnich-lidskych-prav-a-svobod>>.

⁴¹ Česko. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.: Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-23. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

si mezi sebou sjednat práva a povinnosti nezávisle a jinak než je v zákonu uvedeno pouze tehdy, pokud to zákon výslovně nezakazuje. V zákoně jsou zakázána ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Základní zásady

Soukromé právo ochraňuje přirozené práva a svobody člověka jakožto důstojnou osobnost, která chrání své štěstí, štěstí své rodiny a blízkých a přitom nezpůsobuje bezdůvodně újmu jiným.

§ 3, odst. 2, písm. a) - f), OZ uvádí zásady soukromého práva, že

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,*
- b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,*
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,*
- d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,*
- e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a*
- f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.⁴²*

5.2 Diskriminace

O diskriminaci se v dnešní době hodně mluví. Problematika diskriminace je navíc obestřena mnoha mýty. Diskriminace například není, jak se mnozí domnívají, jen problémem menšin. Diskriminačnímu jednání může být vystaven každý z nás, ať už z důvodu věku, zdravotního postižení, pohlaví nebo například lidí ze sociálně slabších poměrů. Obecně lze říci, že diskriminace může mít mnoho podob. Laik se často neorientuje ani v základních vymezeních, natož potom v podrobnějších detailech. Proto je nezbytné, aby společnost uměla dobře rozlišit co diskriminací je a co nikoli.⁴³

⁴² Česko. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴³ MALÝ PRŮVODCE DISKRIMINAČNÍ PROBLEMATIKOU: *Manuál pro zvědavé občany pro snadnou orientaci v oblasti diskriminace*. [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z: WWW:

Definice diskriminace

Diskriminace je znevýhodnění z určitých důvodů (tzv. diskriminační důvody) oproti někomu jinému, tj. odlišné zacházení s jednotlivcem nebo skupinou osob, motivované jejich odlišností.

Rovné a rozdílné zacházení

Rovné zacházení - aktér jedná se dvěma osobami naprosto stejně (např. odměny dostanou oba zaměstnanci).

Rozdílné zacházení - znamená, že aktér jedná rozdílně (v našem případě jednomu odměny přizná a druhému ne). Toto rozdílné zacházení bude často zcela oprávněné (např. zaměstnanec mohl být dlouhodobě v pracovní neschopnosti).

Diskriminace by nastala pouze v tom případě, pokud by rozdíl zacházení nebyl oprávněný a souvisel s některým diskriminačním důvodem (např. druhý zaměstnanec je nadřazenému nesympatický, má jinou národnost nebo nadřazený z důvodu antipatií ho chtěl za to potrestat, znevýhodnit).

Je potřeba si však uvědomit, že diskriminací není jakýkoli rozdíl v zacházení s druhou osobou, nýbrž pouze takový, který nějakým způsobem znevýhodňuje, přináší újmu.

Zachází-li se s druhým sice jinak, ovšem ne méně výhodně, o diskriminaci se nejedná. Tedy ne každé rozdílné zacházení je diskriminací a protiprávním jednáním. Za diskriminaci se také nepovažuje pozitivní opatření a oprávněné pracovní požadavky.⁴⁴

5.2.1 Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon uvádí v základních pojmech rozdíl mezi **přímou** a **nepřímou diskriminací** v § 2 a v § 3 podrobněji rozepisuje pojmy „přímá“ a „nepřímá“ specifika pro danou formu diskriminace.

< http://css.krumlov.cz/DOC/145_Pruvodce_diskriminacni_problamatikou.pdf>.

⁴⁴ MALÝ PRŮVODCE DISKRIMINAČNÍ PROBLEMATIKOU: *Manuál pro zvědavé občany pro snadnou orientaci v oblasti diskriminace*. [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z: WWW: < http://css.krumlov.cz/DOC/145_Pruvodce_diskriminacni_problamatikou.pdf>.

§ 4 písm. a) se výše zmiňovaný zákon dotýká problematiky různých forem obtěžování objasňované z pohledu antidiskriminačního zákona č.198/2009 Sb., „*jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí*“.

§ 4 odst. 2 se dotýká sexuálního obtěžování, kde „*Sexuálním obtěžováním se rozumí chování podle odstavce 1, které má sexuální povahu*“ a **v § 4 odst. 3**, „*Pronásledováním se rozumí nepříznivé zacházení, postih nebo znevýhodnění, k němuž došlo v důsledku uplatnění práv podle tohoto zákona.*“

Pojem šikana, její patologické formy, např. psychické týrání, ani její ekvivalenty nejsou v tomto zákoně uvedeny.⁴⁵

Další vybrané právní normy, které upravují problematiku diskriminace

- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁶

5.3 Pracovní právní vztahy

Pracovní právo se dotýká v dnešní době bezesporu každého, neboť skoro každý prošel během svého života nějakým pracovním vztahem, resp. uzavřel nějaký typ smluvního vztahu se zaměstnavatelem. Pracovní právo řeší vztahy individuální, ale i kolektivní povahy a plní funkci ochrannou vůči relativně slabší straně, za kterou je považován zaměstnanec, neboť po podpisu pracovní smlouvy dostává sice jako rovnocenná smluvní strana daného kontraktu, avšak do role podřízeného, který plní pokyny svých nadřízených.⁴⁷

V zákoně č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších novel je subsidiarita vyjádřena především ustanovením § 4, který se počínaje lednem 2014 nemění a i nadále zní:

⁴⁵ Česko. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 58, s. 2822-2829. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=198/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁶ NEŠČÁKOVÁ, L. *Zákoník práce 2014 v praxi komplexní průvodce s řešením problémů*. Praha 2014, s. 17.

⁴⁷ NEŠČÁKOVÁ, L. *Zákoník práce 2014 v praxi komplexní průvodce s řešením problémů*. Praha 2014, s. 13.

„Pracovněprávní vztahy se řídí tímto zákonem; nelze-li použít tento zákon, řídí se občanským zákoníkem, a to vždy v souladu se základními zásadami pracovněprávních vztahů.“⁴⁸

5.3.1 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (**dále jen „ZP“**) se k dané problematice šikany rovněž blíže nevyjadřuje ani tuto otázku blíže neřeší. Pouze v **§ 16 odst. 1**, tohoto zákona se uvádí, že *„zaměstnavatelé jsou povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, o odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání.“*

Odst. 2, § 16, ZP se stručně zmiňuje o pojmech přímá a nepřímá diskriminace a diskriminačním zákonu kde uvádí, že *„v pracovněprávních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace. Pojmy přímá diskriminace, nepřímá diskriminace, obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci a případy, kdy je rozdílné zacházení přípustné, upravuje antidiskriminační zákon.“*

Odst. 3, § 16, ZP obecně pojednává o formách rozdílného zacházení se zaměstnanci kdy z povahy pracovních povinností se toto jednání nedá považovat za diskriminaci a odkazuje na bližší vyjmenované důvody v antidiskriminačním zákonu. Tento odstavec uvádí, že *„za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení, pokud z povahy pracovních činností vyplývá, že toto rozdílné zacházení je podstatným požadavkem nezbytným pro výkon práce; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený. Za diskriminaci se rovněž nepovažují opatření, jejichž účelem je odůvodněno předcházení nebo vyrovnání nevýhod, které vyplývají z příslušnosti fyzické osoby ke skupině vymezené některým z důvodů uvedených v antidiskriminačním zákonu.“*

Tím vzniká a otevírá se poměrně velký prostor pro náročné dokazování legislativně pevně neukotvené tenké hranice mezi šikana-patologické vztahy versus zdravé produktivní prostředí.

⁴⁸ NEŠČÁKOVÁ, L. *Zákoník práce 2014 v praxi komplexní průvodce s řešením problémů*. Praha 2014, s. 13 – 14.

§ 17 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, se zmiňuje obecně o diskriminaci a uvádí, že antidiskriminační zákon upravuje právní prostředky ochrany před diskriminací v pracovněprávních vztazích.⁴⁹

⁴⁹ Česko. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In: *Zákony pro lidi, Sbírka zákonů ČR, roč. 2006, částka 84*. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>>.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

V této části bakalářské práce je nastíněn postup zpracování výsledků z dotazníkových šetření s cílovými skupinami i jednotlivci populace.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku patologické nebezpečnosti šikany z hlediska vybraných aspektů a negativních forem jejího dopadu na oblast lidské osobnosti i kolektivů, vč. celospolečenského vlivu.

6.1 Hypotézy - („H“)

Výběr hypotéz vychází především z otázek v dotazníku, které byly pečlivě vybrány, aby na základě výzkumu a vyhodnocení poskytly komplexní pohled na problematiku tohoto negativního jevu a zároveň nastínily další možnosti případného doporučení řešení problematiky, která zatěžuje celou společnost.

1. H1 - DŮVODEM NEOHLÁŠENÍ ŠIKANY JE LHOSTEJNOST, ČI REZIGNACE.
2. H2 – DOTAZOVANÍ RESPONDENTI MAJÍ ZKUŠENOSTI SE ŠIKANOU.
3. H 3 – RESPONDENTI NEVĚDÍ, ZDA JE V ZÁKONECH ČR ŠIKANA ŘEŠENA.
4. H4 – SPOLEČNOST MÁ JASNOU PŘEDSTAVU O TOM JAKÝ SUBJEKT BY MĚL ŠIKANU ŘEŠIT.

6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření⁵⁰

1. Víte co to je šikana?

Tabulka č. 1 – Znalost pojmu šikana

všichni	70 R	100,0%
----------------	-------------	---------------

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že populace zná pojem šikana. Všechny 70 dotazovaných respondentů odpovědělo kladně na znalost pojmu šikana.

Tabulka č. 2 – Znalost pojmu šikana – srovnání obou pohlaví v procentech a číslech

muži	36 R	51,4 %
ženy	34 R	48,6 %

⁵⁰ **Vlastní zdroj** jsou všechny Tabulky a Grafy v praktické části bakalářské práce uvedené v kap. 6.2, kap. 6.3, a kap. 6.3.1.

Graf č. 2 -Znalost pojmu šikana - srovnání obou pohlaví v % a počtech

Z tabulky a grafu č. 2 vyplývá, že respondenti jsou obeznámeni s tímto pojmem a to více muži (51 %) než ženy (49 %).

2. Myslíte si, že se ve vašem okolí vyskytuje šikana?

Tabulka č. 3 – Výskyt šikany v okolí

ano	32 R	47,0%
nevím	12 R	17,0%
ne	25 R	36,0%

Graf č.3 Výskyt šikany v okolí

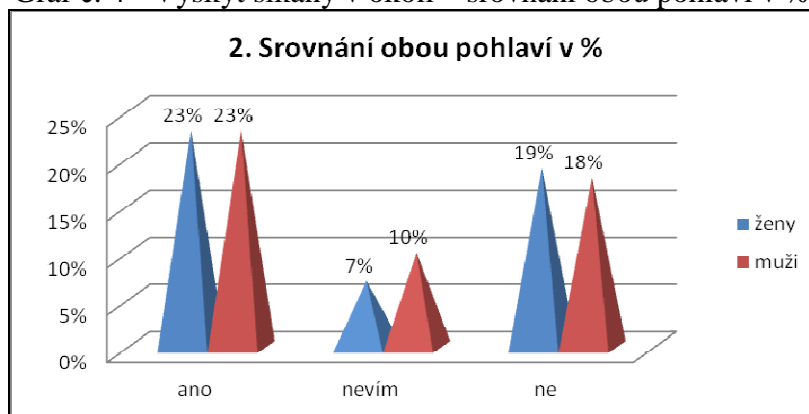

Z tabulky a grafu č. 3 je zřejmé, že na dotazník odpovědělo ANO 32 R (47 %). Naproti tomu 25 R (36 %) je přesvědčeno, že se nevyskytuje a 12 R (17 %) neví z celkového počtu respondentů. Z výsledku vyplývá, že povědomí o výskytu šikany respondenti mají.

Tabulka č. 4 – Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v % a počtech

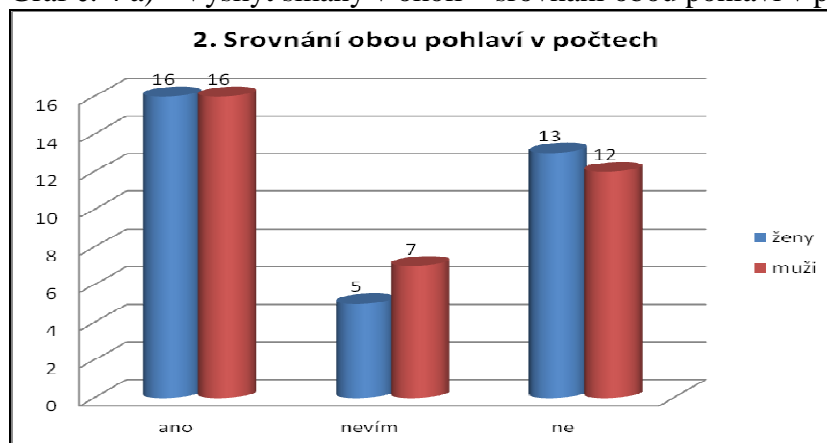
ano	16 Ž	16 M	23% : 23%
nevím	5 Ž	7 M	7% : 10%
ne	13 Ž	12 M	19%: 18%

Graf č. 4 - Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v %

Graf č. 4 srovnává obě pohlaví v procentech kde vykazuje, že obě pohlaví stejně (23 %) se domnívají, že se šikana v jejich okolí vyskytuje.

Graf č. 4 a) - Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v počtech

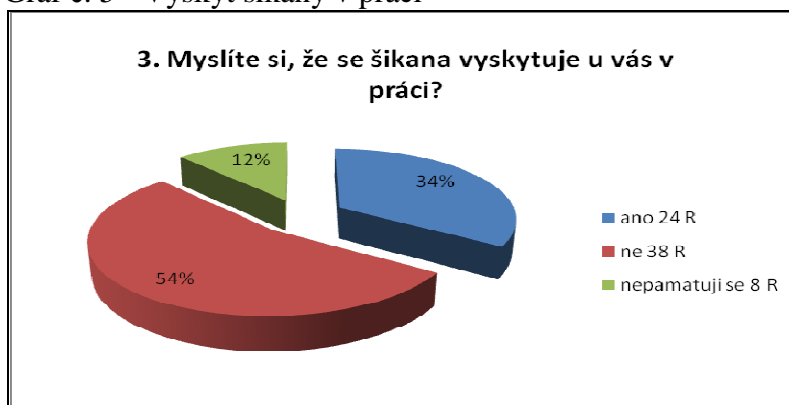
Graf č. 4 a) srovnává obě pohlaví v počtech, kde vykazuje, že stejný počet mužů (16 R) žen (16 R) se domnívají, že se v okolí vyskytuje šikana.

3. Myslíte si, že se šikana vyskytuje u vás v práci?

Tabulka č.5 – Výskyt šikany v práci

ano	24 R	34,0%
ne	38 R	54,0%
nepamatují se	8 R	12,0%

Graf č. 5 - Výskyt šikany v práci

Z tabulky a grafu č. 5 je zřejmé, že přes polovinu dotazovaných (54 %) je přesvědčeno, že se šikana v jejich pracovním prostředí nevyskytuje.

3a) **Kde se podle vás šikana vyskytuje nejčastěji?**

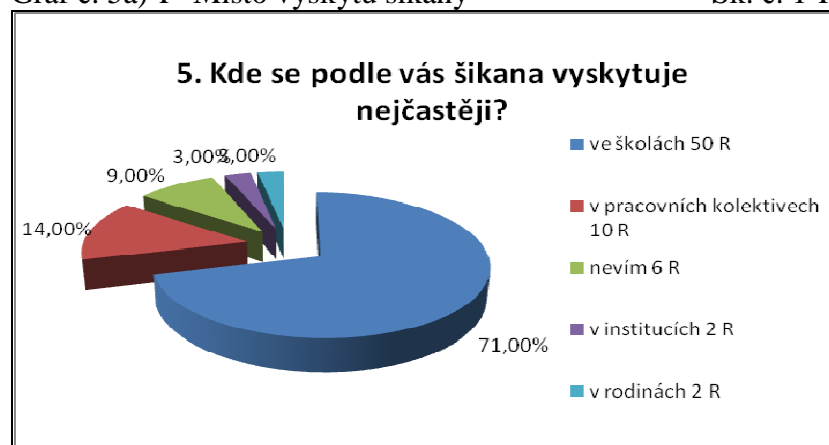
Tab. č. 5a)-P Místo výskytu šikany

Sk. č. 1-P

ve školách	50 R	71,00%
v pracovních kolektivech	10 R	14,00%
nevím	6 R	9,00%
v institucích	2 R	3,00%
v rodinách	2 R	3,00%

Graf č. 5a)-P Místo výskytu šikany

Sk. č. 1-P

Tabulka a Graf č. 5a)-P vyjadřuje, že třičtvrtiny dotazovaných 50R (71%) se domnívá, že **ve školách**, 10 R (14%) odpovědělo, že **v pracovních kolektivech**, 6 R (9%) **NEVÍ** a zbývající dvě skupiny respondentů odpověděly shodně a to 2 R (3%) **v institucích** a rovněž 2 R (3%) **v rodinách**.

4. Šikanoval vás někdy někdo?

Tabulka č. 6 – Zkušenost z šikánování vlastní osoby

ano	33 R	47,0%
ne	32 R	46,0%
nepamatuji se	5 R	7,0%

Graf č. 6 - Zkušenost z šikánování vlastní osoby

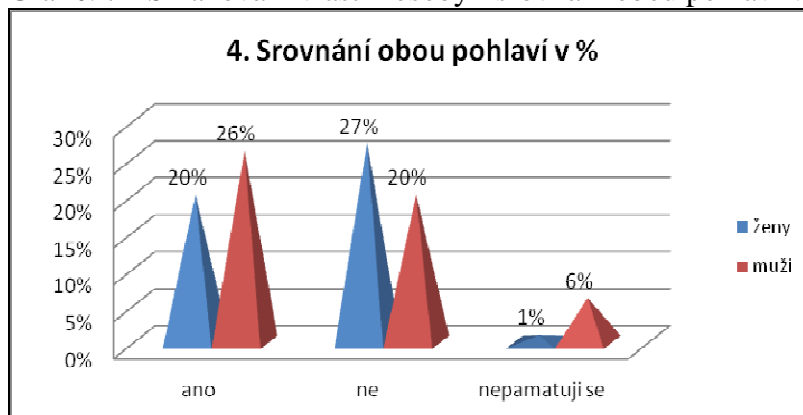
Údaje v tabulce a grafu č. 6 podávají informaci o zkušenosti se šikanou. Z výsledků vyplývá, že téměř polovina respondentů (47%) již zažila v životě tuto negativní událost.

(U této otázky bylo dále provedeno hodnocení z hlediska porovnání obou pohlaví **v procentech a počtech** z důvodu zaznamenání subjektivních poznatků obou pohlaví z pohledu jejich odlišnosti vnímání).

Tabulka č. 7 – Šikánování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v % a počtech

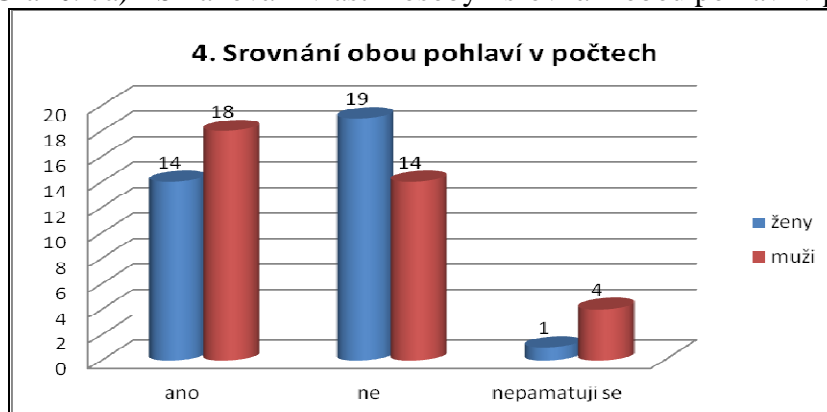
ano	14 Ž	18 M	20% : 26%
ne	19 Ž	14 M	27% : 20%
nepamatuji se	1 Ž	4 M	1% : 6%

Graf č. 7 - Šikánování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v %

Graf č. 7 srovnává obě pohlaví v procentech kde vykazuje, že šikanování vlastní osoby zažilo více mužů (26 %). Oproti tomu v porovnání obou pohlaví více žen (27 %) tuto zkušenost vůbec nepoznalo.

Graf č. 7a) - Šikanování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v počtech

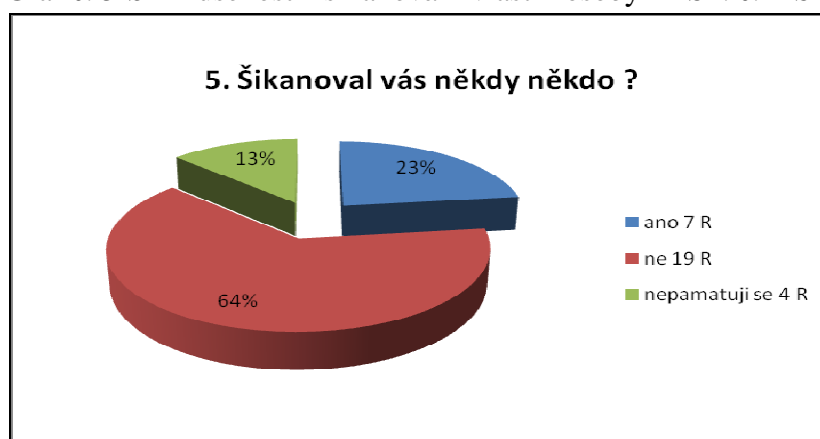
Graf č. 7a) srovnává obě pohlaví v počtech kde vykazuje, že větší počet mužů (18 R) má negativní zkušenost z šikanování vlastní osoby, kde naproti tomu ženy tuto zkušenost dosud nepocítily (19 R).

Tab. č. 5-S Zkušenost z šikanování vlastní osoby

Sk. č. 2-S

ano	7 R	23%
ne	19 R	64%
nepamatují se	4 R	13%

Graf č. 5-S Zkušenost z šikanování vlastní osoby Sk. č. 2-S

Tabulka a Graf č. 5-S vypovídá jednoznačně, že **senioři** v převážné většině na otázku zda je někdo šikanoval, odpověděli **NE 19 R (64%)**, z toho 4 R (13%) se nepamatují a zbytek dotázaných odpovědělo **ANO 7 R (23%)**.

Verifikace hypotézy: H2 – DOTAZOVANÍ RESPONDENTI MAJÍ ZKUŠENOSTI SE ŠIKANOU. Vyhodnocením otázky č. 4 *Šikanoval vás někdy někdo?* (Tab. č. 6 Graf č. 6) skupina **produktivní** má zkušenost ANO ve **47%** a (Tab. č. 5-S a Graf č. 5-S) senioři **tuto zkušenost nemají v 64%**.

Pro zpřesnění a doplnění hypotézy lze použít data v kapitole **6. 3. 1 Komparace vybraných otázek produktivní a seniorské skupiny u otázky Jakou formou vás šikanovali?** (Tab. č. 3-P a Graf č. 3-P) a (Tab. č. 6-S a Graf č. 6-S) kde skupina **produktivní** odpověděla ve **43%** **psychicky** a skupina **seniorů** tuto otázku v **73%** **negovala**.

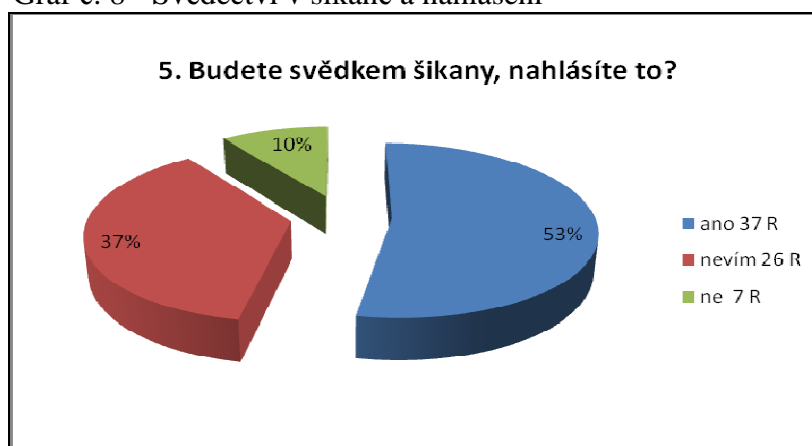
„Z výše uvedených zjištění lze usuzovat, že produktivní skupina je ekonomicky aktivní a pohybuje se v pracovních prostředích a kolektivech apod., takže během každodenního života se s touto problematikou nejspíše setkávají, kdežto u seniorů se dá předpokládat určitá fixace na prostředí ve kterém žijí, snížená mobilita s ekonomickou pasivitou (jsou většinou ve starobní penzi), takže nejsou vystaveni nátlakům každodenního hektického života nejen v pracovní sféře.“ Na základě zjištění lze konstatovat, že **hypotéza byla potvrzena jen zčásti**.

5. Budete svědkem šikany, nahlásíte to?

Tabulka č. 8 – Svědectví v šikaně a nahlášení

ano	37 R	53%
nevím	26 R	37%
ne	7 R	10%

Graf č. 8 - Svědectví v šikaně a nahlášení

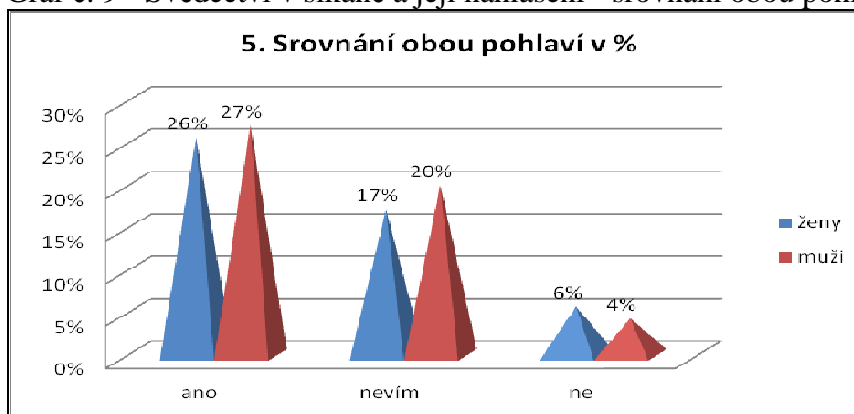
Tabulka a graf č. 8 vypovídá o nahlášení svědectví v situaci se šikanou, kde kladně odpovědělo přes polovinu respondentů (53 %). Poměrně výrazná část respondentů si není jistá, resp. neví, jak by se v situaci, kde by byla svědkem zachovala (37 %).

(U této otázky bylo dále provedeno hodnocení z hlediska porovnání obou pohlaví v procentech a počtech z důvodu pohledu na subjektivní názory obou pohlaví v jejich odlišnosti vnímání).

Tabulka č. 9 – Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v % a počtech

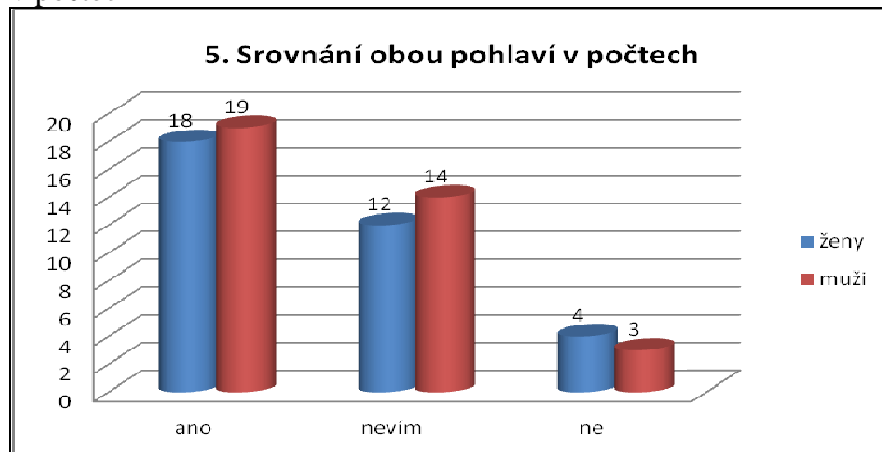
ano	18 Ž	19 M	25,7% : 27,1%
nevím	12 Ž	14 M	17,2% : 20%
ne	4 Ž	3 M	5,7% : 4,3%

Graf č. 9 - Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v %

Graf č. 9 ve srovnání obou pohlaví se zřetelně ukazuje, že svědectví v situaci a její nahlášení by nahlásilo větší procento mužů (27 %). Naproti tomu ženy uvedly, že by svědčily a oznámily událost v (26 %). Poměrně hodně respondentů - mužů nevědělo jak reagovat a odpovědělo na otázku NEVÍM (20 %) oproti ženám ve stejné odpovědi (17 %). Velmi malé množství respondentů svědectví a nahlášení odmítlo – ženy (6 %) a muži (4 %).

Graf č. 9a) - Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v počtech

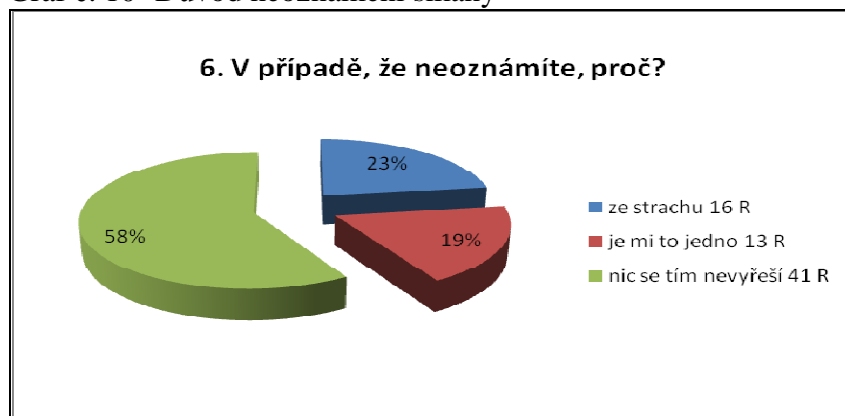
Graf č.9a) srovnává obě pohlaví v počtech kde z grafu jasně vyplývá, že více mužů by na tento negativní jev zareagovalo svědectvím a nahlášením (19 R), stejně by reagovaly ženy v této situaci (18 R). Poměrně hodně respondentů v počtech - mužů nevědělo jak reagovat a odpovědělo na otázku NEVÍM (14 R) a podobně reagovaly i ženy ve stejné položené otázce (12 R). Velmi malé množství respondentů svědectví a nahlášení odmítlo – ženy (64 R) a muži (3 R).

6. V případě, že neoznámíte, proč?

Tabulka č. 10 – Důvod neoznámení šikany

ze strachu	16 R	23%
je mi to jedno	13 R	19%
nic se tím nevyřeší	41 R	59%

Graf č. 10- Důvod neoznámení šikany

Tabulka a graf č. 10 z vytěžených dat ukazuje, že přes polovinu dotázaných by šikanu neoznámilo z důvodu, že se tím nic nevyřeší (58 %) a další část (23%) respondentů by neoznámilo šikanu z důvodu strachu. Zbytek respondentů vypovídal ve smyslu, že je

jim to jedno (19 %). Z hlediska celkového počtu všech respondentů odpovědělo 41 R ve smyslu, že se tím nic nevyřeší, 16 R se obává oznámit šikanu ze strachu a 13 R je to úplně jedno.

(Z hlediska srovnání obou pohlaví v procentech a počtech tento graf nebyl hodnocen z důvodu postačující vypovídací hodnoty).

verifikace hypotézy: H1 - DŮVODEM NEOHLÁŠENÍ ŠIKANY JE LHOSTEJNOST, ČI REZIGNACE. Na základě vyhodnocených údajů z tabulky a grafu č. 10 je zřejmé, že přes polovinu dotázaných by šikanu neoznámilo z důvodu, že se tím nic nevyřeší (58 %). Z těchto faktů lze usuzovat, že neoznámení je z důvodu určité lhostejnosti. Tímto sdělením se tato **hypotéza potvrdila.**

7. Byl/a jste někdy obětí šikany od kolegů či nadřízených v práci?

Tabulka č.11 – Šikanování od spolupracovníků v pracovním prostředí

ano	19 R	27%
nevím	1 R	1%
ne	46 R	66%
nepamatuji se	4 R	6%

Graf č. 11- Šikanování od spolupracovníků v pracovním prostředí

Tabulka a graf č. 11 vypovídá svými údaji o tom, že více než polovina respondentů (66 %) nikdy nebyla obětí šikany v pracovním prostředí ze strany kolegů ani nadřízených. Celkem (27 %) respondentů uvedlo, že obětmi šikany se někdy stali. Významným faktem se stává to, že pouze minimální počet (pouhé 1%) z dotázaných na tento dotaz neumělo odpovědět, resp. uvedli, že neví. Zbývají počet (6 %) na tuto otázku odpovědělo, že si nepamatují.

Z hlediska celkového počtu všech respondentů odpovědělo na tuto otázku 46 R, že se obětmi nestali, 19 R odpovědělo, že ANO, několik respondentů (4 R) si nepamatují a pouze minimum (1 R) uvedl, že neví.

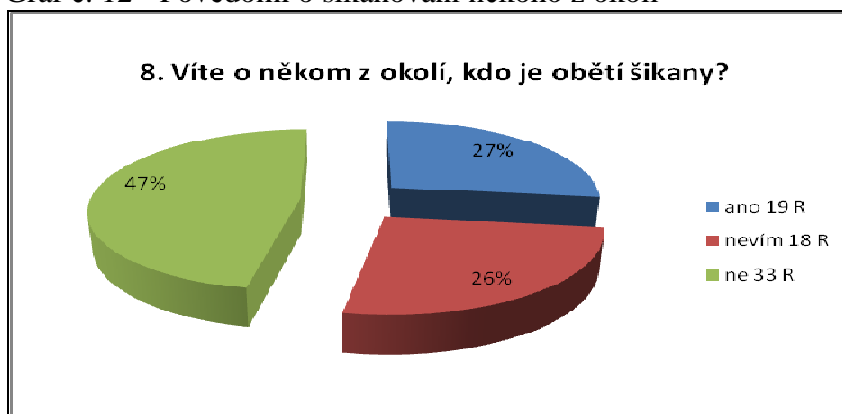
(Z hlediska srovnání obou pohlaví v procentech a počtech tento graf nebyl hodnocen z důvodu postačující vypovídací hodnoty).

8. Víte o někom z okolí, kdo je obětí šikany?

Tabulka č. 12 – Povědomí o šikanování někoho z okolí

ano	19 R	27%
nevím	18 R	26%
ne	33 R	47%

Graf č. 12 - Povědomí o šikanování někoho z okolí

Z tabulky a grafu č. 12 vytěžená data vypovídají o tom, že necelá polovina respondentů (47 %) odpovědělo, že neví o nikom ze svého okolí kdo by se stal obětí šikany. Z druhé poloviny vzorku všech respondentů odpovědělo na otázku ANO (27 %) respondentů a NEVÍM (26 %).

Z hlediska hodnocení všech respondentů odpovědělo na tuto otázku ANO 19 R, další část NEVÍM celkem 18 R a zbytek dotazovaných tvořila odpověď NE 33 R.

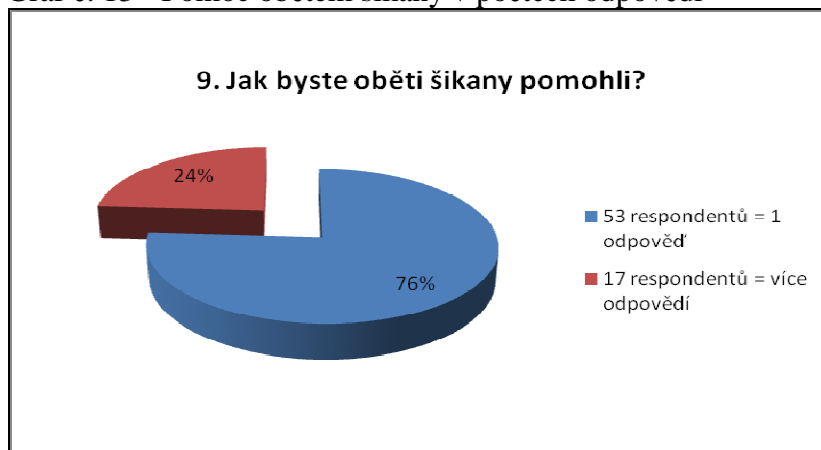
(Z hlediska srovnání obou pohlaví v procentech a počtech tento graf nebyl hodnocen z důvodu postačující vypovídací hodnoty).

9. Jak byste oběti šikany pomohli?

Tabulka č. 13 – Pomoc obětem šikany v počtech odpovědí

53 respondentů = 1 odpověď	76%
17 respondentů = více odpovědí	24%

Graf č. 13 - Pomoc obětem šikany v počtech odpovědí

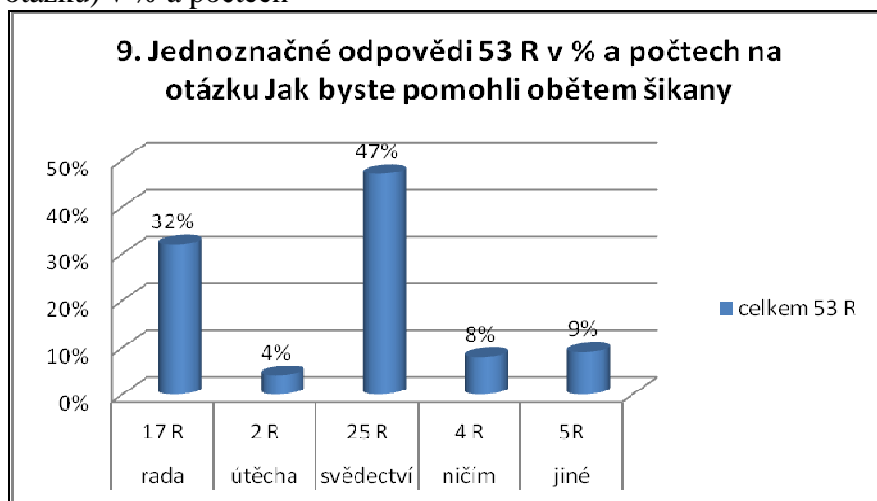
Tabulka a graf č. 13 na danou otázku vypovídá, že třičtvrtě dotázaných respondentů mělo jasnou představu jednoznačné odpovědi na případnou pomoc při šikanování, naproti tomu zbývající třetina (24 %) tuto představu neměla, nebyla si jista, proto volila na danou otázku více odpovědí.

(U této otázky bylo dále provedeno hodnocení z hlediska rozlišení obou skupin respondentů s jednou a více odpověďmi na danou otázku, z důvodu vyhodnocení rozdílů mezi jejich uznávanými prioritami v otázce pomoci obětem šikany.

Tabulka č. 14 – Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

rada	útěcha	svědectví	ničím	jiné
17 R	2 R	25 R	4 R	5R
32%	4%	47%	8%	9%

Graf č. 14 - Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

Z tabulky a grafu č. 14 je zřejmé, že vyhodnocením jednoznačných odpovědí necelá polovina respondentů (47 %) odpovědělo, že by obětem šikany pomohlo svědectvím, radou by pomohlo 32 %, zbytek respondentů (9 %) uvedlo odpověď JINÉ, další část respondentů (8 %) zvolilo odpověď NIČÍM a 4 % odpovědi označovalo útěchu.

Z hlediska hodnocení 53 R respondentů v počtech odpovědělo na tuto otázku největší počet odpovědí na svědectví (25 R), odpověď rada zvolilo (17 R), formu odpovědi jiné (5 R), celkem 4 R ničím a 2 R útěchu.

Tabulka č. 15 – Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

rada	útěcha	svědectví	ničím	jiné	Počet odpovědí
14	11	14	1	2	42

Graf č. 15 - Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

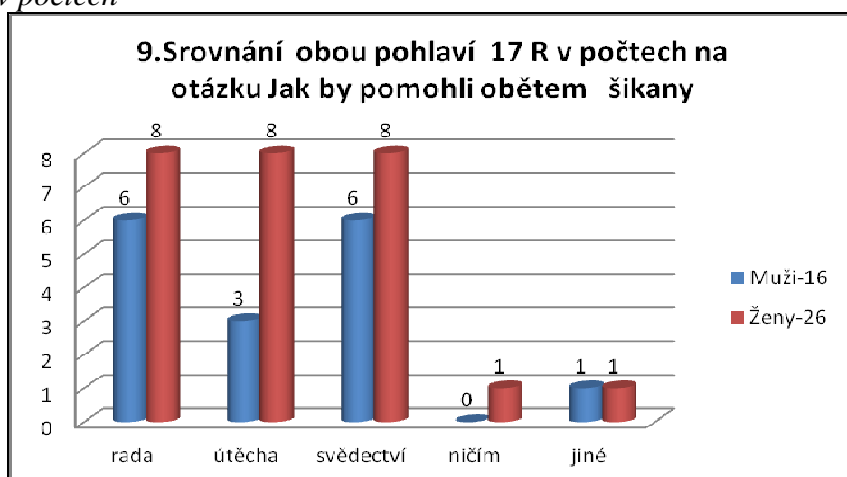

Tabulka a Graf č. 15 ukazuje, že tato část respondentů nemá jasnou představu jednoznačné odpovědi a jejich odpovědi ve smyslu pomoci obětem šikany jsou spojením více možností v přesvědčení, že kombinace rady, svědectví a útěchy bude účinná.

Tabulka č. 16 – Pomoc obětem šikany - srovnání obou pohlaví u 17 R v počtech

rada	útěcha	svědectví	ničím	jiné	Počet odpovědí
6	3	6	-	1	M - 16
8	8	8	1	1	Ž - 26

Graf č. 16 - Pomoc obětem šikany - srovnání obou pohlaví u 17 R v počtech

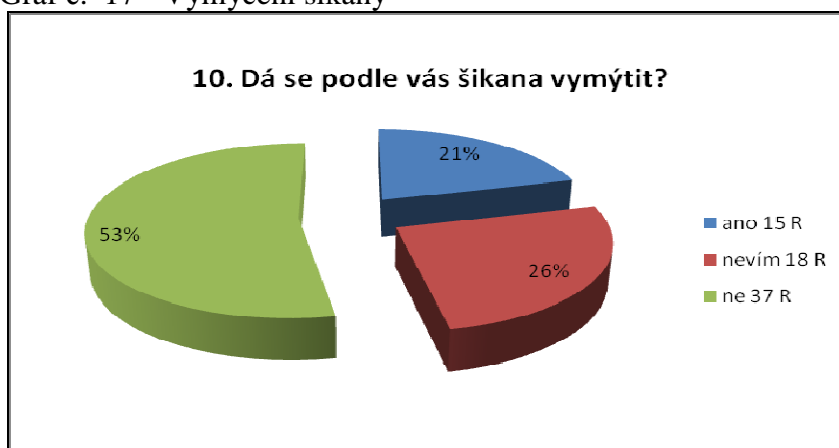
V tabulce grafu č. 16 jsou porovnány obě pohlaví, kde vypovídalo více žen (26 R), které kladly jako prioritu řešení radu, svědectví a útěchu, přičemž muži (16 R) na stejnou otázku smysl pomoci spatřovali v radě, svědectví a útěše.

10. Dá se šikana podle vás vymýtit?

Tabulka č. 17 – Vymýcení šikany

ano	15 R	21%
nevím	18 R	26%
ne	37 R	53%

Graf č. 17 - Vymýcení šikany

Z tabulky a grafu č. 17 jednoznačně vyplývá, že více než polovina respondentů (53 %) je přesvědčena, že šikana nelze ze života odstranit. Více než čtvrtina dotazovaných (26 %) NEVÍ, není si jistá a na danou otázku ANO odpověděl zbytek dotazovaných (21 %). Z hlediska hodnocení všech respondentů odpovědělo na tuto otázku ANO 15 R,

další dotazovaní odpovědí NEVÍM (18 R) a zbytek dotazovaných tvořila odpověď NE, což bylo 37 R.

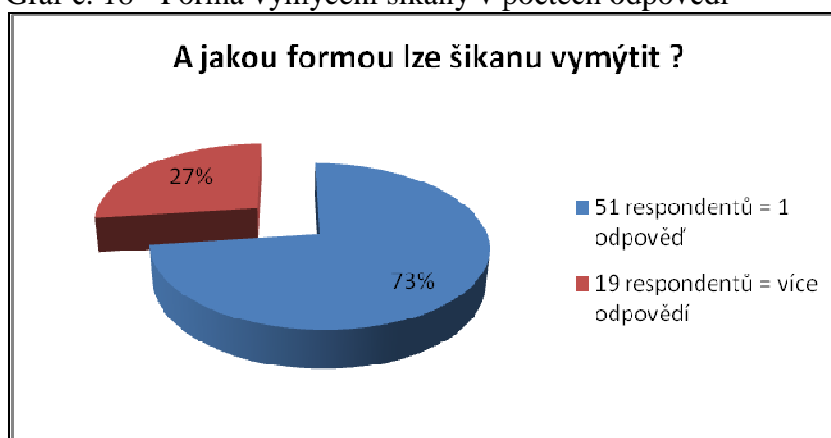
(Z hlediska srovnání obou pohlaví v procentech a počtech tento graf nebyl hodnocen z důvodu postačující vypovídací hodnoty).

11. A jakou formou lze šikanu vymýtit?

Tabulka č. 18 – Forma vymýcení šikany v počtech odpovědí

51 respondentů = 1 odpověď	73%
19 respondentů = více odpovědí	27%

Graf č. 18 - Forma vymýcení šikany v počtech odpovědí

Tabulka a graf č. 18 na danou otázku vypovídá, že více než třičtvrtě (73 %) dotázaných respondentů mělo jasnou představu jednoznačné odpovědi na vymýcení šikany, naproti tomu zbývající třetina (27 %) tuto představu neměla, nebyla si jista, proto volila na danou otázku více odpovědí.

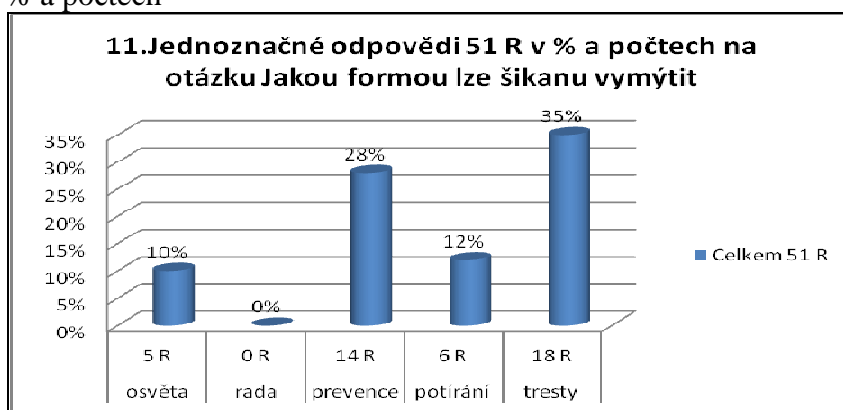
Z hlediska srovnání obou pohlaví v procentech a počtech tento graf nebyl hodnocen z důvodu jasné vypovídací hodnoty.

(U této otázky bylo dále provedeno hodnocení z hlediska rozlišení obou skupin respondentů s jednou a více odpověďmi na danou otázku, z důvodu vyhodnocení rozdílů mezi jejich prioritami v otázce formy vymýcení šikany).

Tabulka č. 19 – Vymýcení šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

osvěta	rada	prevence	potírání	tresty
5 R	-	14 R	6 R	18 R
10%	-	28%	12%	35%

Graf č. 19 - Vymýcení šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

Z tabulky a grafu č. 19 procentuální výsledky dokazují, že necelá polovina respondentů (35 %) by zvolila na vymýcení šikany **formu trestů**, zhruba třetina dotazovaných (28 %) viděla smysl v prevenci, formu potírání šikany uvedlo celkem 12 %, a zbývající část respondentů (10 %) volila osvětu. Radu nezvolil z respondentů nikdo (0 %). Vyjádřením výsledků v počtech z tabulky č. 19 je zřejmé, že z počtu 51 R uvedlo jako formu **vymýcení tresty** 18 R, formu prevence uvedlo 14 R, a zbytek respondentů (6 R) potírání a nejméně (5 R) uvedlo osvětu.

Celkem 8 respondentů na tuto otázku neodpovědělo (15%).

Tabulka č. 20 – Vymýcení šikany - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

osvěta	rada	prevence	potírání	tresty	Počet odpovědí
14	6	13	7	14	54

Graf č. 20 - Vymýcení šikany - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

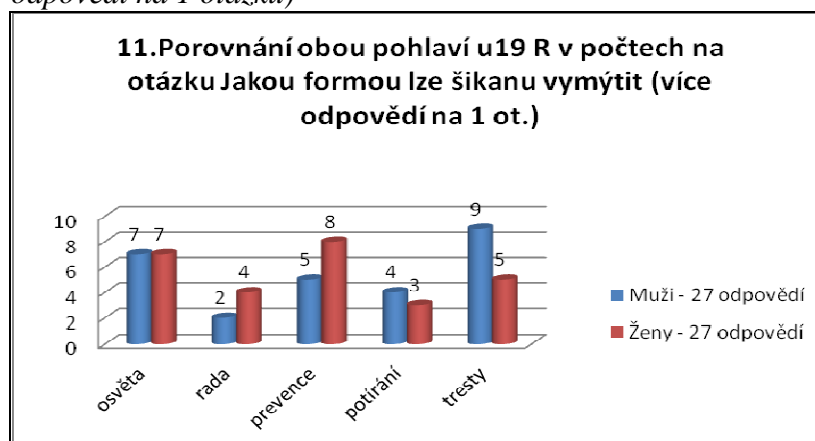

Z tabulky a grafu č. 20 vyplývá, že část respondentů (19 R) nemá jasnou představu jednoznačné odpovědi a jejich odpovědi ve smyslu formy vymýcení šikany jsou spojením více možností v přesvědčení, že kombinace osvěty (14), trestů (14) a prevence (13) bude účinná.

Tabulka č. 21 – Vymýcení šikany v rozlišení pohlaví - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku)

osvěta	rada	prevence	potírání	tresty	Počet odpovědí
7	2	5	4	9	M - 27
7	4	8	3	5	Ž - 27

Graf č. 21 - Vymýcení šikany v rozlišení pohlaví - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku)

Z tabulky a grafu č. 21 vyplývá, že vyhodnocením odpovědí obou pohlaví z grafu vyplývá, že muži (7) i ženy (7) se shodli na odpovědi osvěta stejným počtem odpovědí, přičemž ženy volily formu prevence (8) a muži zvolili tresty (9) v přesvědčení, že tyto formy budou účinné. Muži volili jako prostředek tvrdší způsob a ženy mírnější.

12. Jste pohlavím:

Tabulka č. 22 – Porovnání obou pohlaví ve výzkumu z hlediska počtu

muž	36 R
žena	34 R

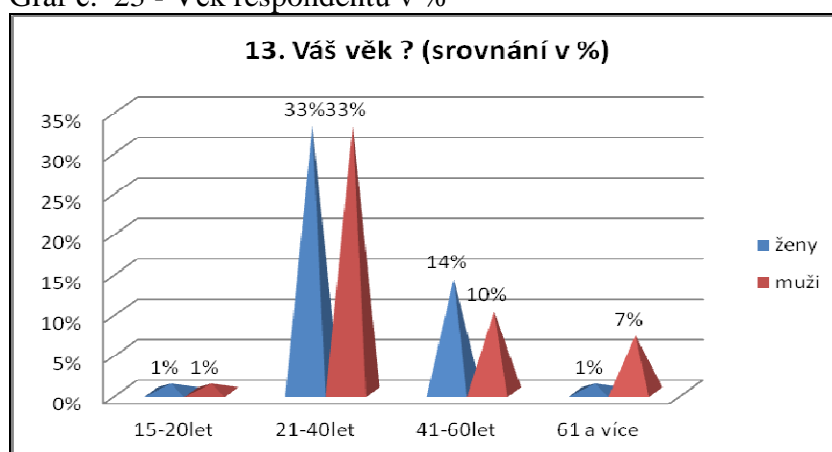
Tabulka č. 22 podává jasnou informaci o tom, že se výzkumu zúčastnilo více mužských respondentů (36 R) oproti ženám (34 R).

13. Váš věk:

Tabulka č. 23 – Věk respondentů

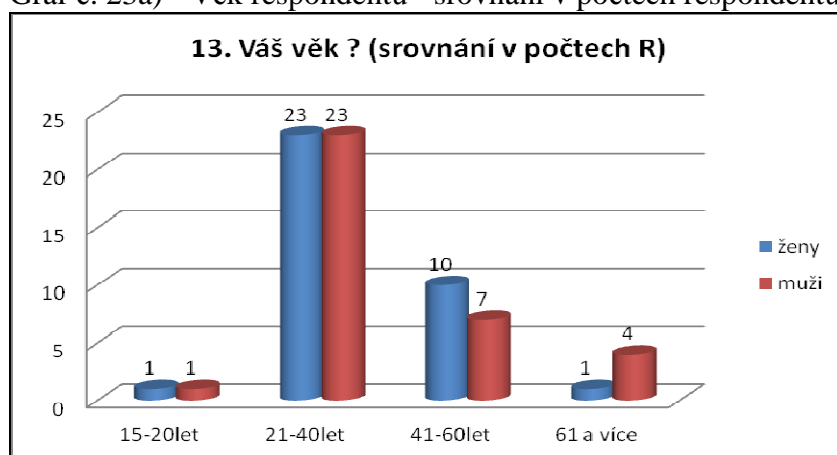
15 -20let	1 Ž	1 M	1% : 1%
21 - 40let	23 Ž	23 M	33% : 33%
41 – 60let	10 Ž	7 M	14% : 10%
61 a více	1 Ž	4 M	1% : 7%

Graf č. 23 - Věk respondentů v %

Tabulka a graf č. 23 vyhodnocením dat věku ukazuje, že ve výzkumu převažoval mladší a střední věk mezi 21 – 40 lety u obou pohlaví stejně (33 %), následoval starší věk žen (14 %). Muži ve starší kategorii 61 a více let se zúčastnili (7 %), přičemž nejnižší zastoupení byla kategorie u obou pohlaví mladistvých (1 %) a starší věk žen (1 %).

Graf č. 23a) - Věk respondentů - srovnání v počtech respondentů

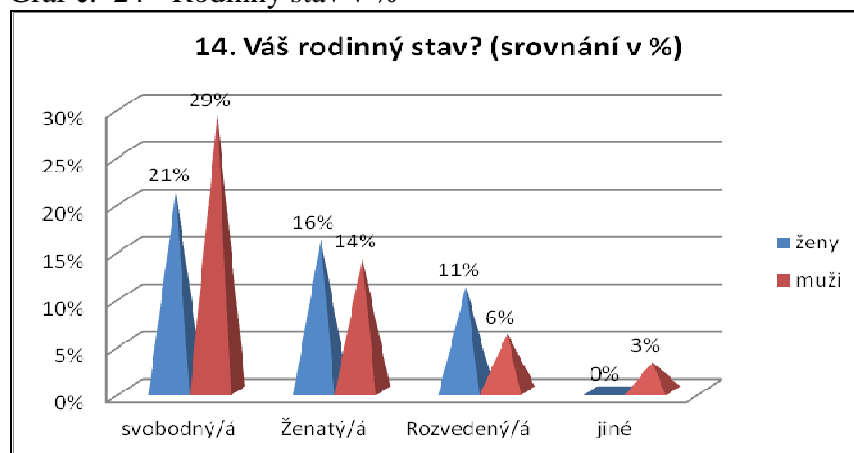
Z tabulky a grafu č. 23a) vyplývá, že srovnáním odpovědí obou pohlaví v počtech R z grafu vyplývá, že se výzkumu zúčastnil stejný počet mužů a žen ve stejné věkové kategorii od 21 – 40 let (23 R), přičemž převažoval počet žen v kategorii staršího věku mezi 41 – 60 let (10 R). Muži v stejné kategorii byli zastoupeni (7) a věk 61 a více let se zúčastnilo více mužů (4 R) oproti ženám (1 R). Mladiství v kategorii 15 – 20 let byli zastoupeni stejně v obou pohlavích (1 R).

14. Váš rodinný stav?

Tabulka č. 24 – Rodinný stav

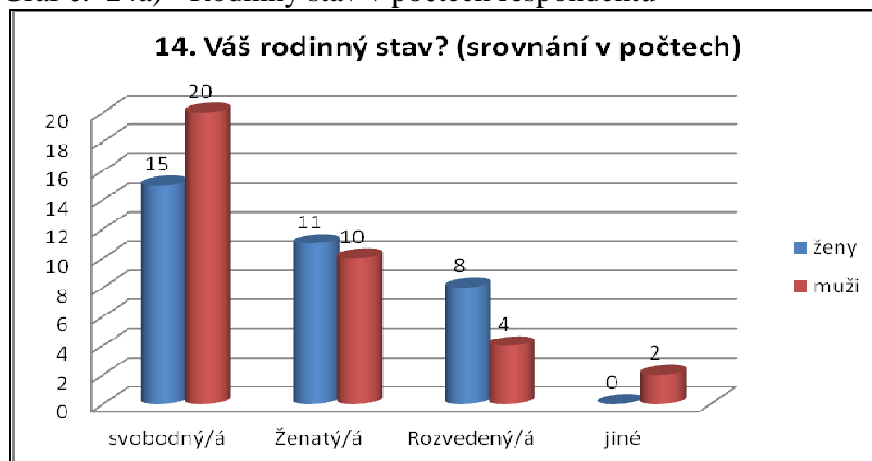
Svobodný/á	15 Ž	20 M	21% : 29%
Ženatý/á	11 Ž	10 M	16% : 14%
Rozvedený/á	8 Ž	4 M	11% : 6%
jiné	0 Ž	2 M	0% : 3%

Graf č. 24 - Rodinný stav v %

Z tabulky a grafu č. 24 na základě vyhodnoceného výzkumu je zřejmé, že nejvíce byli zastoupeni svobodní muži (29 %) oproti svobodným ženám (21 %), přičemž vdaných žen bylo (16 %) oproti mužům stejné kategorie (14 %). Mezi rozvedenými převažovaly ženy (11 %) a rozvedených mužů bylo (6 %). Kategorie JINÉ byla zastoupena 3 % mužů, přičemž ženy v této kategorii nebyly (0 %).

Graf č. 24a) - Rodinný stav v počtech respondentů

Tabulka a graf č. 24a) na otázku rodinného stavu zřetelně ukazuje zastoupení obou pohlaví v počtech kde nejvíce převažují svobodní muži (20 R) nad svobodnými ženami (15 R), přičemž vdaných žen bylo (11 R) oproti mužům (10 R). V kategorii rozvedených převažovaly více ženy počtem (8 R), kdy mužů byli (4 R). Kategorie JINÉ nebyla ženami zastoupena (0 R) a muži byli zastoupeni (2 R).

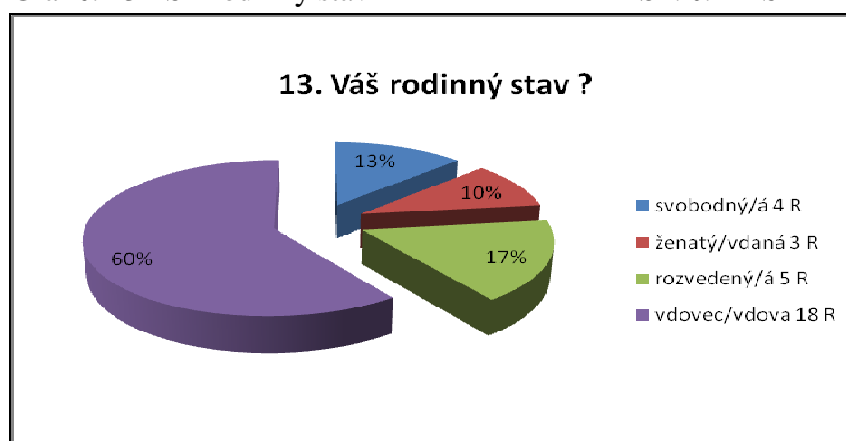
Tab. č. 13 - S Rodinný stav

Sk. č. 2 - S

svobodný/á	4 R	13%
ženatý/vdaná	3 R	10%
rozvedený/á	5 R	17%
vdovec/vdova	18 R	60%

Graf č. 13 - S Rodinný stav

Sk. č. 2 - S

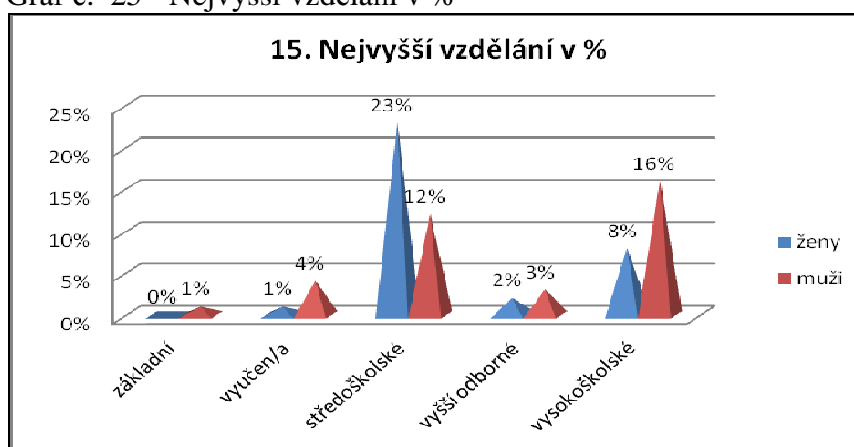
Z vyhodnocení tabulky a grafu č. 13 - S je zřejmé, že nejvíce zastoupenou skupinou dotazovaných seniorů z hlediska rodinného stavu jsou vdovec/vdova 18 R (60%), rozvedených bylo 5 R (17%), dále poměr svobodných byl 4 R (13%) a ženatý/vdaná určili 3 R (10%).

15. Vaše nejvyšší vzdělání:

Tabulka č. 25 – Nejvyšší vzdělání

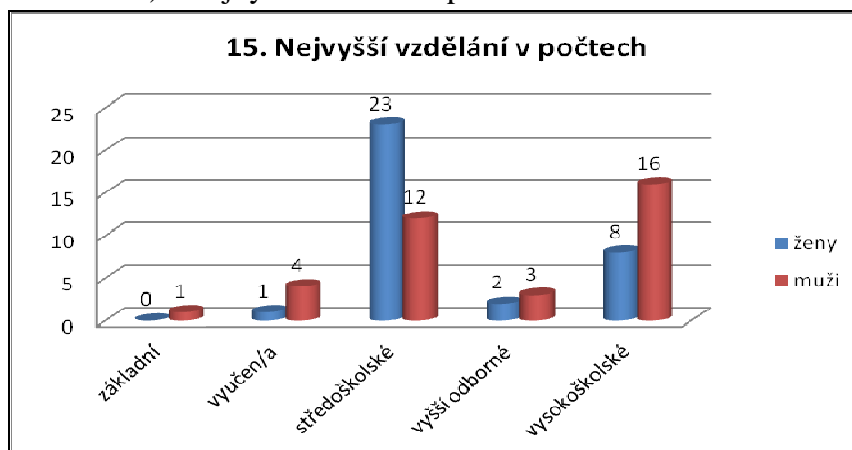
Základní	0 Ž	1 M	0% : 1%
Vyučení	1 Ž	4 M	1% : 7%
Středoškolské	23 Ž	12 M	33% : 17%
Vyšší odborné	2 Ž	3 M	3% : 4%
vysokoškolské	8 Ž	16 M	11% : 23%

Graf č. 25 - Nejvyšší vzdělání v %

Na základě výzkumu u tabulky a grafu č. 25 je zřejmé, že největší zastoupení je v kategorii středoškolského vzdělání, kde převažují ženy (23 %) oproti středoškolsky vzdělaným mužům (12 %). Poměrně velké zastoupení byli vysokoškolsky vzdělaní muži (16 %) oproti ženám ve stejné kategorii (8 %). Kategorie vyučen/a a kategorie VOŠ byly zhruba ve stejném složení, kdy vyučení převažovali muži (4 %) a VOŠ rovněž muži (3 %). Vyučené ženy (1 %) a vzdělání VOŠ měly 2 %. Kategorie základního vzdělání nebyla ženami zastoupena (0 %) a muži byli (1 %).

Graf č. 25a) - Nejvyšší vzdělání v počtech

Tabulka a graf č. 25a) vyhodnocením otázky nejvyššího vzdělání v počtech srovnáním mužů a žen zřetelně ukazuje, že středoškolsky vzdělaných žen bylo ve výzkumu nejvíce (23 R) oproti středoškolsky vzdělaným mužům kde počet byl (12 R). Více v počtech byli zahrnuti vysokoškolsky vzdělaní muži (16 R), kde o polovinu méně tvořily ženy (8 R). Vyšší odborné vzdělání bylo zastoupeno počtem mužů (3 R) a ženami (2 R). Kategorie základní a kategorie vyučen/a byla poměrně podobně zastoupena, kdy základní vzdělání u žen bylo (0 R) a muži (1 R) a vyučení byli více muži (4 R) oproti ženám (1 R).

6.3 Shrnutí vyhodnocených dat

Výzkum byl proveden z celkového množství respondentů 70 R (Tabulka a Graf č. 1), přičemž zastoupení mužů a žen bylo poměrně vyrovnáno muži 51 % a ženy 49 %), (viz. Tabulka a Graf č. 2). Pokud srovnáme obě pohlaví z hlediska věku v počtu zúčastněných respondentů ve výzkumu u Tabulky č. 22, byl počet mužů (36 R) a žen (34 R).

Otázky zodpovězené respondenty byly vyhodnoceny **prostřednictvím dotazníku, přičemž byly sledovány ukazatele z pohledu a) celkového procentuelního zastoupení respondentů, b) srovnání obou pohlaví v % (muži a ženy), a za c) srovnání obou pohlaví respondentů z hlediska počtů**, na jejichž základě se dospělo k níže uvedeným výsledkům. Z výše uvedených tabulek a grafů je zřejmé, že vzorek respondentů měl poměrně zahrnutý všechny věkové kategorie, které měly pro daný výzkum význam.

Z dalších doložených výsledků mezi (Tabulka a Graf č. 24) Rodinný stav, (Tabulka a Graf č. 24 a) Rodinný stav v % a počtech respondentů, (Tabulka a Graf č. 25) Nejvyšší dosažené vzdělání v %, (Tabulka a Graf č. 25 a) Nejvyšší dosažené vzdělání v počtech respondentů, zde vyhodnocením bylo zřejmé, že největší skupinou ve výzkumu byly **ženy středoškolsky vzdělané** a svobodné, přičemž v kategorii **mužů svobodní vysokoškoláci** a obě pohlaví byly v **mladším a středním věku**.

Z hlediska srovnání mužů i žen v oblasti věku, vzdělání a rodinném stavu byly kategorie celkem vyváženy, obzvláště v kategorii věku kdy byli zástupci obou pohlaví zahrnuti celkem v 33 % (Tabulka a Graf č. 23). *„Z faktů tohoto hodnocení lze usuzovat, že současná doba klade velké nároky, a proto větší část populace v mladším a středním věku je stále svobodná, přičemž v důsledku rostoucích požadavků současné společnosti dosahuje větší procento mužů maximálního vzdělání (VŠ) na což je navázán kariérní postup a postupný finanční růst.“*

Na dotaz zda respondenty někdo v běžném životě šikanoval, byly zjištěny kladné a záporné odpovědi, které byly velmi vyrovnané (Tabulka a Graf. č. 6) , přičemž v porovnání s dotazem na to zda se stali obětí šikany v pracovním prostředí (Tabulka a Graf č. 11), přes polovinu dotázaných odpovědělo záporně (66 %). *„Ze závěru tohoto hodnocení lze usuzovat, že pracovní prostředí klade na všechny zaměstnance vysoké požadavky nejen na pracovní výkony, ale mnohdy i svým komplikovaným a stresovým prostředím, kde bývá často daný pevný a mnohdy rigidní řád, jenž příliš nepodporuje rozvoj jednotlivce a svobodný přístup k plnění pracovních úkolů, což vede k jedince k potlačování vlastních postojů a pocitů. V důsledku situace není jedinec schopen rozpoznat, vidět, ani řešit problémy, natož se svěřit se šikanováním, když se na pracovišti vyskytne.“*

Podobně vypovídá i vyhodnocená otázka č. 8, (Tabulka a Graf č. 12) o výskytu někoho v okolí kdo je obětí šikany, kde respondenti **ve 47 %** uvedli, že **nevědí** o nikom ze svého okolí, kdo by se stal obětí šikany. Protikladem jsou fakta získaná vyhodnocením otázky č. 2 (Tabulka a Graf č. 3), kde dotazovaní odpověděli rovněž **ve 47 %**, kde se domnívají, že v jejich **okolí se šikana vyskytuje**. Při srovnání procentuelních odpovědí obou otázek se vzácně shodují. *„Z tohoto vyhodnocení lze usuzovat, že ač respondenti neznají nikoho z okolí, přesto se domnívají, nebo věří, že v okolí se šikana vyskytuje a to na základě jejího rozšíření a negativního působení, čímž*

se zapisuje do povědomí i těch respondentů (Tabulka a Graf č. 4 a 4 a)), kteří s tímto jevem vlastní zkušenost nemají.“

Zajímavým srovnáním bylo vyhodnocení dotazů na otázky postoje jednotlivých respondentů k otázkám **svědectví v situaci šikany a jejího nahlášení** (Tabulka a Graf č. 8, a Tabulka a Graf č. 9, resp. č. 9a) srovnání obou pohlaví v % a počtech), otázky na **důvod neoznámení šikany** (Tabulka a Graf č. 10) a dotaz na to **jak by respondenti oběti šikany pomohli** (Tabulka a Graf č. 13). Z výsledků hodnocení je zřejmé, že svědectví a nahlášení by poskytlo celkem přes polovinu dotázaných (53 %), přičemž by oznámilo větší procento mužů (27 %), v počtech (19) oproti ženám. *„Z této skutečnosti lze usuzovat, že respondenti s tímto negativním jevem nesouhlasí a nepodporovali by jej, proto by výskyt oznámili, z čehož větší odvahu by k řešení situace měli muži. I přes tuto skutečnost nesouhlasu se šikanou se vyskytlo poměrně velké procento (59 %) respondentů (tabulka a graf č. 10), kteří by tento jev neohlásili z důvodu, že se tím nic nevyřeší. Je možné tento důvod chápat, že velká většina má z této problematiky obavy a nevidí z ní východisko řešení. Jako důvod dotazovaní nejčastěji uvedli odpověď, že se tím nic nevyřeší“, ale je to možno chápat i jako projev určité lhostejnosti, či případné rezignace.“*

Rovněž položená otázka jak lze pomoci obětem šikany (Tabulka a Graf č. 13) byla zajímavá z hlediska svého vyjádření. V celkovém procentuelním vyjádření všech respondentů odpovědělo třičtvrtě respondentů (**76 %**) **naprosto jasnou jednoznačnou odpovědí**, z čehož lze usuzovat, že by si v dané situaci věděli rady a problém by řešili. Oproti tomu zhruba čtvrtina respondentů (**24 %**) **neměla jasnou představu** o řešení situace, resp. nevěděla a proto volila více odpovědí. *„Z výše uvedených výsledku těchto tří otázek ohledně problematiky oznámení, či důvodu neoznámení, názory na svědectví a způsoby pomoci, se lze domnívat, že jsou u respondentů spíše na úrovni teoretického uvažování. Úvahu podporuje i fakt velkého procenta respondentů, kteří by neoznámili šikanu z důvodu, že se tím nic nevyřeší.“*

U otázky č. 9 **Jak byste obětem šikany pomohli?** (Tabulka a Graf č. 14), uvedlo všech 53 R, kteří podali jednoznačnou a jasnou odpověď na formu pomoci, že největším způsobem by bylo podle nich **svědectví (47 %)** a **rada (32 %)**. Z důvodu nejistých a nejednoznačných odpovědí u zbylých 17 R, kteří volili více odpovědí na formu pomoci obětem šikany, bylo provedeno členění z hlediska srovnání obou pohlaví v počtech (Tabulka č. 15). Respondenti uvedli nejvíce odpovědí na **radu (14)**, **svědectví**

(14) a útěchu (11). Při porovnání obou pohlaví v počtech při více odpovědích na jednu otázku (Tabulka č. 16) měly více odpovědí (26), než muži (16). Zde převažovala forma **odpovědí u žen rada (8), útěcha (8) a svědectví (8)** všechny ve stejném poměru. **Muži viděli smysl pomoci v radě (6), svědectví (6) a útěše (3).** Z vyhodnocení a rozdílnosti obou pohlaví je vidět, že ženy více spoléhají na útěchu, kdežto muži volili útěchu jako poslední. *„Z výsledků lze usuzovat, že ženy se jeví jako vnímavější a citlivější k určitým situacím jako je násilí, agresivita a odpověděly tak na základě empatie, soucitu, kdežto muži volí na základě přímého přístupu řešení a mnohdy ve své ráznosti a přímočarosti se vystavují riziku, obzvláště v situacích s agresorem, které naopak vyžadují taktiku, obezřetnost a diplomacii. Obě jednání jsou dány odlišným vnímáním mužů a žen.“*

Na otázku jakou formou lze vymýtit šikanu (Tabulka a Graf č. 18) odpovědělo celkovým procentuelním vyjádřením jasnou a **jednoznačnou odpovědí převážná většina** respondentů z celkového množství **dotazovaných (73 %)**, oproti **27 %**, kteří **tuto představu neměli, nebo si nebyli jisti**, proto volili na danou otázku způsobu vymýcení šikany více odpovědí.

Na hodnocení navazuje Tabulka a Graf č. 19 kde procentuelní výsledky u 51 R, kteří odpověděli na danou otázku jednoznačnou odpovědí, dokazují, že necelá polovina respondentů (**35 %**) by zvolila na vymýcení šikany **formu trestů**, zhruba třetina dotazovaných (**28 %**) viděla smysl **v prevenci**, formu **potírání** šikany uvedlo celkem **12 %**, a zbývající část respondentů (**10 %**) volila **osvětu. Radu** nezvolil z respondentů **nikdo (0 %)**.

Zbývajících 19 R respondentů (Tabulka a Graf č. 20) nemá jasnou představu jednoznačné odpovědi, protože odpověděli více možnostmi a jejich názor na pomoc obětem šikany je spojením více možností v přesvědčení, že kombinace **osvěty (14)**, **trestů (14) a prevence (13)** bude účinná. Navazující vyhodnocení otázky (Tabulka a graf č. 21), která srovnává obě pohlaví u zbylých 19 R v souvislosti s danou otázkou na formu vymýcení šikany. Zde se shodly naprosto přesně odpovědi **mužů (27) a žen (27)** v počtech, přičemž **muži** ve svých odpovědích uvádějí jako **formu tresty (9) a ženy prevenci (8)**. *„Z vyhodnocených výsledků je jasně vidět rozdílnost vnímání obou pohlaví, kdy muži volili tvrdší způsob a ženy mírnější.“*

Seniorská skupina – Sk. č. 2-S

Tab. č. 1-S Rodinné zázemí

Sk. č. 2-S

ano	22 R	74,00%
jen vzdálené příbuzné	4 R	13,00%
ne	4 R	13,00%

Tab. č. 2-S Místo bydlení

Sk. č. 2-S

doma s rodinou	9 R	30%
s manželem/manželkou	2 R	7%
sám/a	17 R	57%
v penzionu, domově pro seniory, apod.	2 R	7%

Tab. č. 13-S Rodinný stav

Sk. č. 2-S

svobodný/á	4 R	13%
ženatý/vdaná	3 R	10%
rozvedený/á	5 R	17%
vdovec/vdova	18 R	60%

Z vyhodnocení otázky **Máte rodinné zázemí?** (Tab. č.1-S a Graf č. 1-S) u seniorů odpověděli dotazovaní (74%), že ANO mají, přičemž (Tab. č. 13-S a Graf č. 13-S) **Váš rodinný stav?** zřetelně ukazuje, že převážná většina seniorů jsou vdovci, nebo vdovy (60%) a k tomu napomáhá (Tab. č. 2-S a Graf č. 2-S) **Kde nyní žijete?**, kde (57%) odpovědělo, že **sám/a**. „Vyhodnocením těchto tří otázek potvrzuje mou domněnku z osobního dotazníkového šetření, že ač mají seniori rodinné zázemí, přesto jich převážná většina žije osamoceně a jsou ve většině případů vdovci, nebo vdovy. Tento fakt potvrzuje i dojem z osobního setkání, kde tito respondenti na základě životních zkušeností působili křehce, zranitelně, plni určitého smutku, či životní rezignace, kterou se snaží až na výjimky navzdory všemu překonat společenskými kontakty a aktivitami.“

6.3.1 Komparace vybraných otázek produktivní a seniorské skupiny

Otázka: Co pro vás znamená kontakt s ostatními lidmi?

Tab. č. 9-P Kontakt s ostatními lidmi

Sk. č. 1-P

záleží mi na kontaktu s lidmi	51 R	73,00%
nevím – je mi to jedno	10 R	14,00%
nezáleží, společnost lidí mi vadí	6 R	9,00%
žiji sám/a a jsem spokojen/a	3 R	4,00%

Graf č. 9-P Kontakt s ostatními lidmi (viz. Příloha)

Sk. č. 1-P

Z Tab. č. 9-P a Grafu č. 9-P je na základě vyhodnocení zřejmé, že sociální kontakt s druhými lidmi je důležitý pro 51 R (73%) dotazovaných, kde odpověděli, že jim **na kontaktu záleží**, z čehož 10 R (14%) odpovědělo, že **je jim to jedni – NEVÍ** a podle odpovědi 6 R (9%) sdělilo, že **nezáleží a společnost jim vadí**. Poslední skupina 3 R (4%) **jsou spokojeni a žijí sami**.

Tab. č. 3-S Kontakt s ostatními lidmi Sk. č. 2-S

záleží mi na kontaktu s lidmi	23 R	77%
žiji sám/a a jsem spokojen/a	3 R	10%
nevím – je mi to jedno	2 R	6%
nezáleží, společnost lidí mi vadí	2 R	6%

Graf č. 3-S Kontakt s ostatními lidmi (viz. Příloha)

Sk. č. 2-S

Tab. č. 3-S a Graf č. 3-S na danou otázku jasně vypovídá, že mezilidský kontakt je důležitý i pro seniorskou populaci, kde v převážné většině dotazovaní na otázku odpověděli, že jim **záleží na mezilidském kontaktu** 23 R (77%), přičemž se vyskytly i odpovědi, kde 2R (6%) odpověděli **nevím-je mi to jedno** a 2 R (6%) odpověděli, že **na společnosti lidí jim nezáleží a společnost jim vadí**. Zbytek respondentů 3 R (10%) uvedl, že **ač žijí sami, tak jsou spokojeni**.

Otázka: Jaká forma kontaktu vám nejvíce vyhovuje?

Tab. č. 10-P Forma kontaktu Sk. č. 1-P

společenské akce	25 R	36,00%
sportovní aktivity	17 R	24,00%
nemám představu - nevím	13 R	18,00%
různá výpomoc	11 R	15,00%
nerad/a se s lidmi kontaktují	5 R	7,00%

Graf č. 10-P Forma kontaktu (viz. příloha)

Sk. č. 1-P

Údaje v Tab. č. 10-P a Grafu č. 10-P, podávají informaci o formách kontaktu s ostatními lidmi a z průzkumu vyplývá, že nejvíce respondentů upřednostňuje **společenské akce** 25 R (36%), dále **sportovní aktivity** provozuje 17 R (24%), 13 R (18%) odpověď nekonkretizovali a jako odpověď uvedli, **nemám představu – NEVÍM**. Formu **různé výpomoci** zvolilo 11 R (15%) a zbývajících 5 R (7%) **se neradí s lidmi kontaktují**.

Tab. č. 4-S Forma kontaktu

Sk. č. 2-S

společenské akce	11 R	39%
sportovní aktivity	6 R	19%
nemám představu - nevím	6 R	19%
nerad/a se s lidmi kontaktuji	4 R	13%
různá výpomoc	3 R	10%

Graf č. 4-S Forma kontaktu (viz. příloha)

Sk. č. 2-S

Z Tab. č. 4-S a Grafu č. 4-S je zřejmé, že nejvíce respondentů volí jako formu společenské akce 11 R (39%), přičemž sportovní aktivity zvolilo 6 R (19%) a stejné procento a počet respondentů 6 R (19%) nemá představu a neví. Naproti tomu jasně se v negativním výroku vyjádřili 4R (13%), kteří sdělili, že se neradi s lidmi kontaktují. Zbytek dotazovaných 3 R (10%) jako formu kontaktu volí různou výpomoc.

Otázka: Jak byste se zachovali, kdyby vás šikanovali, či vyvíjeli jiný druh nátlaku, násilí?

Tab. č. 4-P Chování při šikaně, nátlaku, či násilí

Sk. č. 1-P

poradil/a bych se s rodinou/ známými/ právníkem	27 R	39,00%
snažil/a bych se z prostředí odejít/utéct/odstěhovat se	21 R	30,00%
jiné	8 R	11,00%
nevím	7 R	10,00%
zavolal/a policii	7 R	10,00%

Graf č. 4-P Chování při šikaně, nátlaku, či násilí (viz příloha)

Sk. č. 1-P

Z Tab. č. 4-P a Grafu č. 4-P, je zřejmé z odpovědí respondentů, že největší počet **respondentů by se poradil** jakýmkoliv způsobem 27 R (39%), z toho 21 R (30%) by situaci řešilo **odejít z prostředí**, přičemž 8 R (11%) **neodpovědělo konkrétně a zvolilo možnost jiné**. Zbývající počty 7 R (10%) by **zavolalo policii** a stejné množství respondentů 7 R (10%) **NEVÍ**, jak by situaci řešilo.

Tab. č. 7-S Chování při šikaně, nátlaku, či násilí

Sk. č. 1-S

snažil/a bych se z prostředí odejít/utéct/odstěhovat se	4 R	14%
poradil/a bych se s rodinou/ známými/ právníkem	7 R	23%
zavolal/a policii	11 R	37%
nevím	7 R	23%
jiné	1 R	3%

Graf č. 7-S Chování při šikaně, nátlaku, či násilí (viz. Příloha)

Sk. č. 1-S

Tab. č. 7-S a Graf č. 7-S poukazuje na chování a reakce dotazovaných seniorů na vyvíjený nátlak šikany. Celkem 11 R (37%) by zavolalo policii. Dalších 7 R (23%) se

vyjádřilo, že neví a rovněž 7 R (23%) sdělilo, že se poradili s rodinou, známým, či právníkem. Další variantu řešení vybrali 4 R (14%) a to, že by se snažili z prostředí odejít/ utéct/odstěhovat se. Mizivé procento 1 R (3%) se nevyjádřilo konkrétně a sdělili „jiné“.

Otázka: Jakou formou vás šikanovali?

Tab. č. 3-P Forma šikany

Sk. č. 1-P

nešikanovali	29 R	42,00%
psychicky (zesměšňování, ponižování, zastrašování, apod.)	30 R	43,00%
obojí	8 R	11,00%
fyzicky	3 R	4,00%

Graf č. 3-P Forma šikany (viz. Příloha)

Sk. č. 1-P

Tab. č. 3-P a Graf č. 3-P jasně ukazuje, že 30 R (43%) zažilo útok ve formě **psychické**, přičemž 29 R (42%) uvádí, že je nikdo **nešikanoval**, z toho 8 R (11%) zažilo útok **obojí (psychický i fyzický)** a pouze 3 R (4%) informovalo o zkušenosti útoku **fyzického**.

Tab. č. 6-S Forma šikany

Sk. č. 1-S

psychicky (zesměšňování, ponižování, zastrašování, apod.)	5 R	17%
fyzicky (napadení, útok, apod.)	0 R	0%
obojí	3 R	10%
nešikanovali	22 R	73%

Graf č. 6-S Forma šikany (viz příloha)

Sk. č. 2-S

Tab. č. 6-S a Graf č. 6-S na danou otázku formy šikánování jasně vypovídá, že převážná většina seniorů se šikanou **zkušenost nemá**, což odpovědělo celkem 22 R (73%). Z dalších odpovědí vyplývá, že respondenti zažili psychické šikánování a to 5 R (17%), z toho 3 R (10%) zažili obojí (fyzické i psychické šikánování). Fyzické šikánování nezažil nikdo, tedy 0 R (0%).

Otázka: Domníváte se, že je v zákonech ČR problematika šikany zakotvena a řešena?

Tab. č. 11-P Zakotvení šikany v zákonech ČR

Sk. č. 1-P

ne	28 R
nevím	26 R
ano	16 R

Graf č. 11-P Zakotvení šikany v zákonech ČR (viz. Příloha)

Sk. č. 1-P

Vyhodnocením Tab. č. 11-P a Grafu č. 11-P, se zjistilo, že nejvíce dotazovaných **28 R (39%)** se domnívá, že problematika **NENÍ** v zákonech řešena, 26 R (38%) **NEVÍ** a 16 R (23%) je přesvědčeno, že **ANO** – je řešena.

Tab. č. 8-S Zakotvení šikany v zákonech ČR

Sk. č. 2-S

ano	3 R	10%
ne	11 R	37%
nevím	16 R	53%

Graf č. 8-S Zakotvení šikany v zákonech ČR (viz příloha)

Sk. č. 2-S

Z Tab. č. 8-S a Grafu č. 8-S procentuelní výsledky dokazují, že více než polovina dotazovaných **16 R (53%)** na otázku odpověděla, **NEVÍM**, dalších 11 R (37%) respondentů odpovědělo NE a pouze 3 R (10%) odpovědělo ANO.

Verifikace hypotézy: H 3 – RESPONDENTI NEVĚDÍ, ZDA JE V ZÁKONECH ČR ŠIKANA ŘEŠENA. Na základě vyhodnocených údajů (Tab. č. 11-P a Graf č. 11-P) je zřejmé, že 39 % produktivní skupiny zvolila odpověď NE, kdežto skupina seniorů (Tab. č. 8-S a Graf č. 8-S) ve více než polovině 53% NEVÍ. Na základě tohoto faktu se **hypotéza potvrdila jen zčásti.**

Otázka: Které zákony by podle vás měl tuto problematiku řešit?

Tab. č. 12-P Zákony které by měly řešit problematiku

Sk. č. 1-P

Listina základních práv a svobod	29 R	41,00%
Nový občanský zákoník	17 R	25,00%
nevím	14 R	20,00%
Zákoník práce	5 R	7,00%
Antidiskriminační zákon	3 R	4,00%
Ústava	2 R	3,00%

Graf č. 12-P Zákony které by měly řešit problematiku (viz. příloha)

Sk. č. 1-P

Z Tab. č.12-P a Grafu č. 12-P je patrné nejvíce dotazovaných **29 R (41%)** odpovědělo **Listinu základních práv a svobod**, 17 R (25%) uvedlo **Nový občanský zákoník**, 14 R (20%) sdělilo nekonkrétní odpověď – **NEVÍM**, **Zákoník práce uvedlo** 5 R (7%) z dotazovaných. Zbývající respondenti 3 R (4%) uvedli **Antidiskriminační zákon** a pouze 2 R (3%) dotazovaní uvedli **Ústavu**.

Tab. č. 9-S Zákony které by měly řešit problematiku

Sk. č. 2-S

Ústava	2 R	7%
Listina základních práv a svobod	8 R	27%
Antidiskriminační zákon	3 R	10%
Nový občanský zákoník	13 R	43%
Zákoník práce	0	0%
nevím	4 R	13%

Graf č. 9-S Zákony které by měly řešit problematiku (viz. příloha)

Sk. č. 2-S

Tab. č. 9-S a Graf č. 9-S na danou otázku vypovídá, že **13 R (43%)** respondentů zvolilo na danou otázku **Nový občanský zákoník**, Listinu základních práv a svobod zvolilo 8 R (27%), přičemž 4 R (13%) sdělilo na otázku nevím, zbývající respondenti 3 R (10%) určili Antidiskriminační zákon, Ústavu určili 2 R (7%) a Zákoník práce neuvedl žádný z dotazovaných 0 R (0%).

Otázka: Kdo by měl podle vašeho názoru šikanu řešit?

Tab. č. 13-P Kdo by měl šikanu řešit Sk. č. 1-P

policie	42 R	60%
úřady	15 R	21%
ministerstva	0 R	0%
nevím	13 R	19%

Graf č. 13-P Kdo by měl šikanu řešit (viz. příloha) Sk. č. 1-P

Tab. č. 13-P a Graf č. 13-P poukazuje na názory respondentů, kdo by měl tuto problematiku řešit. Celkem **42 R (60%)** je přesvědčeno, že **policie**, 15 R (21%) uvedlo **úřady**, Zbývající respondenti 13 R (19%) sdělilo, že **NEVÍ** a **ministerstva neuvedl nikdo z dotazovaných 0 R (0%)**.

Tab. č. 10-S Kdo by měl šikanu řešit Sk. č.2-S

ministerstva	0 R	0%
úřady	15 R	50%
policie	13 R	43%
nevím	2 R	7%

Graf č. 10-S Kdo by měl šikanu řešit (viz. Příloha) Sk. č.2-S

Tab. č. 10-S a Graf č. 10-S vyhodnocením dat ukazuje, že ve výzkumu na dotaz řešení šikany z poloviny dotazovaných převažoval názor, že **úřady 15 R (50%)**, další respondenti určili policii 13 R (43%), jako řešící orgán ministerstva neurčil nikdo z dotazovaných 0 R (0%) a pouze 2 R (7%) sdělilo, že neví.

Verifikace hypotézy: H 4 – SPOLEČNOST MÁ JASNOU PŘEDSTAVU O TOM, JAKÝ SUBJEKT BY MĚL ŠIKANU ŘEŠIT. Výsledek dotazníkového šetření ukázal, že dotazované skupiny se liší v odpovědích. (Tab. č. 13 - P a Graf č. 13-P) odpověděli v 60% že policie a (Tab. č. 10-S a Graf č. 10-S) zvolili v 50% úřady. Tento výsledek znamená, že **hypotéza nebyla potvrzena.**

ZÁVĚR

Šikana je komplexním problémem nejen celospolečenským, psychologickým, sociologickým, ale především mravním. Přesněji řečeno se jedná o určitou patologii ve smyslu lidských vztahů celkově. Snaha pochopit tento negativní jev v lidské společnosti a snažit se mu porozumět s cílem o nápravu je úkolem velmi těžkým, neboť tento jev poukazuje nejen na etický základ celé společnosti, ale především na nebezpečné rozkladné trendy jako jsou ochladnutí rodinných vztahů, degradace principu autority a ztráta soucitu silných nad slabými. Honba za požitky a podléhání nejrůznějším vlivům v šíření konzumní ideologie s cílem získat co nejvíce na úkor druhých vede v mnoha případech až na samé dno úpadku lidství, zejména v případech jakýchkoliv závislostí a ztrátách základních existenčních hodnot.

V rámci praktické části se zjistily konkrétní názory a postoje jednotlivých respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili. Z výsledků vyplynulo, že všichni dotazovaní respondenti, přesto, že problematiku šikany dobře znají z vlastních zkušeností ze svého života, přesto se mnozí stali její obětí. V důsledku toho poznali negativní dopad na psychiku a celkové zdraví. Proto většina dotazovaných by při styku se šikanou tuto událost oznámila. Zároveň by se snažili postiženým obětem pomoci. Ženy spíše prevencí a osvětou a muži tresty a osvětou, případně i radou.

V pracovním prostředí je problematika závažnější, neboť mnoho respondentů o tomto jevu odmítá hovořit, případně se s tímto jevem nesetkali, a proto se často stává pracovní prostředí polem působnosti pro rozvoj agresivního chování. Bohužel většina postižených šikanou nevěří v možnost vymýcení tohoto negativního jevu. Spíše věří tomu, že lze tyto projevy agresivního chování zmírnit. Komplikované a stresové prostředí bývá často u institucí, které mají daný společenský statut sice stabilní a pevný, ale mnohdy rigidní, se zavedenými pravidly, normami a legislativou, která příliš neumožňuje pracovní kreativitu a svobodný přístup se zodpovědností k řešení pracovní problematiky. Tento systém bývá často sešněrován zkostnatělými a zajetými způsoby letitých a nevyhovujících metod v postupně měnících se pracovních podmínkách. V důsledku toho vznikají napjaté pracovní vztahy v oblasti plnění úkolů a určených kompetencí, které se následně vyhrocují a končí šikanou.

Rovněž školy a místa, která jsou centrem setkávání se dětí a mladistvých jsou velmi často postižena patologií tohoto negativního jevu, kde právě formy šikany a nejrůznější formy násilí se projevují jako nezdravý ventil u mladé, nevyzrálé generace, která často přebírá vzorce a návyky chování z prostředí ve kterém vyrůstala, nebo se pohybuje. Často pod vlivem nesprávného nasměrování výchovy a okolních vlivů na osobnostní vývoj tito mladí lidé a děti často podvědomě inklinují k únikovým formám, které jim eliminují nastřádané a nezpracované emocionální napětí formou jakékoliv agrese a brutality.

Při osobním dotazníkovém šetření rovněž vyplynulo, že velmi zranitelnou a křehkou populací jsou senioři. Z jejich výpovědí, vystupování a neverbálních projevů bylo znát jejich pokročilý věk, nejistota, obavy a také zdravotní problémy, které se v některých případech odrážely i na komunikaci. Samotný fakt, že mnoho z nich ovdovělo a převážně každý má zdravotní obtíže nejrůznějšího charakteru a závažnosti, jim na síle a sebedůvěře nepřidá. Tito lidé potřebují mít jistotu, bezpečí a pocit zázemí což je pro ně velmi důležitý psychologický moment. Životní zkušenosti negativního charakteru jsou rovněž u těchto lidí spouštěčem nedůvěry a slabosti. K těmto lidem je nutno přistupovat zvláště s pochopením, citlivě a úctou.

Jednou z metod doporučení pro zmírnění, nebo prevenci proti šikaně, může být vytvoření různých zájmových společenských klubů se zaměřením na ergoterapii, arteterapii, případně muzikoterapii. V zájmu těchto společenských klubů by mohlo a mělo být posílení osobnostních složek jednotlivců, především jejich sebedůvěra.

Smyslem této práce bylo poukázat na šikanu jako na problém, který je nutno si nejdříve plně uvědomit a na tomto základě navázat ve smyslu nápravy. Obětím šikany je možné poskytnout potřebnou péči a terapii. V první řadě je důležité překonání problému a proto je nesmírně důležité věnovat této problematice velkou pozornost. Dalším důležitým krokem by měla být ošetřena problematika šikany především v legislativě ČR, kde by zákony měly mít konkrétní vymezení charakteristiky tohoto negativního jevu, vč. jeho zařazení do příslušné kategorie vč. oblasti právní legislativy a stanovení stupnice závažnosti s vyvozením sankčních důsledků při jejich spáchání. Součástí zákona by mohlo být i konkrétní taxativní vymezení jednotlivých

poškozujících činů v oblasti šikany zejména psychických forem, ale i forem ostatních (mobbing, bossing, stalking apod.)

Další vývoj agresivity a šikany ve společnosti je obtížné odhadnout a předpovědět. Podíl na jejím růstu, nebo poklesu bude mít především celkový vývoj naší společnosti včetně politiky a státu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BEŇO, Pavel. *Můj šéf, můj nepřítel?*, 1. vyd. ERA, 2003, 181 s. ISBN 80-86517-34-9
2. BERNSTEIN, A.J., ROZEN, S.C. *Neandrtálci v práci*, Praha: Victoria Publishing, 1993, 285 s. ISBN 80-85605-31-7
3. DURRÉ, L. *Jak přežít na „intoxikovaném“ pracovišti*, 1. vyd. Praha 2012, 259 s. ISBN 978-80-7252-366-5
4. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997, 128 s. ISBN 80-7178-123-1
5. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, 256 s. ISBN 80-7178-513-X
6. MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha: Portál 2002, 264 s. ISBN 80-7178-510-5
7. MLÝNKOVÁ , J. *Péče o staré občany*. 1.vyd. Praha: Grada 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7
8. NEŠČÁKOVÁ, L. *Zákoník práce 2014 v praxi komplexní průvodce s řešením problémů*. 4. vyd. Grada, Praha 2014, 296 s. ISBN 978-80-247-5124-5
9. NOVÁK , T.,CAPPONI, V. *Sám proti agresí*. 1.vyd. Praha: Grada 1996, 128 s. ISBN 80-7169-253-0
10. PLAMÍNEK, J. *Řešení konfliktů a umění rozhodovat*. 1. vyd. Argo 1994, 198 s. ISBN 80-85794-14-4
11. SVOBODOVÁ ,L. *Nenechte se šikanovat kolegou*. 1.vyd. Praha: Grada 2008, 108 s. ISBN 978-80-247-2474-4
12. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál 1995, 95 s. ISBN 80-7178-049-9

Elektronické zdroje

1. ABZ.cz: SLOVNÍK CIZÍCH SLOV: *Brainwashing* [online]. 2014, [cit. 14.05.2014]. Dostupné z WWW: < [http:// http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=brainwashing](http://http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=brainwashing)>.
2. ČTENÁŘ: *Sociální konflikty*, články, 2009, roč. 61, 0708/2009, [online].2014, [cit. 14.05.2014]. Dostupné z WWW: < <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2009-roc-61/0708-2009/socialni-konflikty-mobbing-bossing-staffing-se-knihovnam-nevyhybaji-60-458.htm>>.
3. CHOVÁNÍ.EU: *Sociální konflikty*, [online]. 2014, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.chovani.eu/socialni-konflikty/m302>>.
4. MALÝ PRŮVODCE DISKRIMINAČNÍ PROBLEMATIKOU: *Manuál pro zvědavé občany pro snadnou orientaci v oblasti diskriminace*. [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z WWW: < http://css.krumlov.cz/DOC/145_Pruvodce_diskriminacni_problamatikou.pdf>.
5. MŠMT: *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, 2006-8*, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>>. (Uvedeno v příloze č. 1).
6. PCPP (Pražské centrum primární prevence): *Agrese a šikana, Osobnost oběti*, [online]. 2012, [cit. 14.01.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=4>>.
7. PCPP (Pražské centrum primární prevence): *Agrese a šikana, Osobnost agresora*, [online]. 2012, [cit.14.01.2014]. Dostupné z WWW: < <http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=3>>.
8. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z KONFERENCE: *Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém , Praha 19.3.2009* [online]. 2014, [cit. 10.05.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.sikana.org/Sbornik_Sikana_2009.pdf>.
9. WÁGNEROVÁ, I.: *Mobbing jako druh kontraproduktivního chování*, Fakulta sociálních věd UK , 2007 [online]. 2014, [cit. 30.06.2014]. Dostupné z WWW: < http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/230_021%20-%20Wagnerova.pdf>.

10. BUSINESS CENTER: *Právní norma*. [online]. 2014, [cit. 03.06..2014]. Dostupné z WWW:<<http://business.center.cz/business/pojmy/p707-pravni-norma.aspx>>.
11. IREFERÁTY.CZ: *Ústava*. [online]. 2014, [cit. 10.06.2014]. Dostupné z WWW: <<http://ireferaty.cz/337/4087/Ustava>>.
12. IREFERÁTY.CZ: *Listina základních práva svobod*. [online]. 2014, [cit. 10.06.2014]. Dostupné z WWW: <<http://ireferaty.cz/337/3426/Listina-zakladnich-lidskych-prav-a-svobod>>.

Legislativní dokumenty

13. Česko. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 3-16. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
14. Česko. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.: Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-23. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
15. Česko. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 58, s. 2822-2829. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=198/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
16. Česko. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
17. Česko. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. In: *Zákony pro lidi, Sbírka zákonů ČR, roč. 2006, částka 84*. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>>.

SEZNAM ZKRATEK

LZPS – Listina základních práv a svobod

OZ – Občanský zákoník

ZP - Zákoník práce

SK. č. 1-P – Skupina č. 1 – Produktivní populace

SK. č. 2-S – Skupina č. 2 – Seniorská populace

Tab. č. 0-P a Graf. č. 0-P – „P“ = Produktivní skupina

Tab. č. 0-S a Graf. č. 0-S – „S“ = Seniorská skupina

„R“ - Respondenti

„M“ - Muži

„Ž“ - Ženy

„H“ - Hypotézy

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Znalost pojmu šikana

Tabulka č. 2 – Znalost pojmu šikana – srovnání obou pohlaví v procentech a číslech

Tabulka č. 3 – Výskyt šikany v okolí

Tabulka č. 4 – Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v % a počtech

Tabulka č. 5 – Výskyt šikany v práci

Tabulka č. 6 – Zkušenost z šikanování vlastní osoby

Tabulka č. 5-S - Zkušenost z šikanování vlastní osoby **Sk. č. 2-S**

Tabulka č. 7 – Zkušenost z šikanování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v % a počtech

Tabulka č. 8 – Svědectví v šikaně a nahlášení

Tabulka č. 9 – Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v % a počtech

Tabulka č. 10 – Důvod neoznámení šikany

Tabulka č. 11 – Šikanování od spolupracovníků v pracovním prostředí

Tabulka č. 12 – Povědomí o šikanování někoho z okolí

Tabulka č. 13 – Pomoc obětem šikany v počtech odpovědí

Tabulka č. 14 – Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

Tabulka č. 15 – Pomoc obětem šikany -odpovědi 53 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

Tabulka č. 16 – Pomoc obětem šikany -srovnání obou pohlaví u 17 R v počtech

Tabulka č. 17 – Vymýcení šikany

Tabulka č. 18 – Forma vymýcení šikany v počtech odpovědí

Tabulka č. 19 – Vymýcení šikany - odpovědi 51 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech

Tabulka č. 20 – Vymýcení šikany -odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů

Tabulka č. 21 – Vymýcení šikany v rozlišení pohlaví - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku)

Tabulka č. 22 – Porovnání obou pohlaví ve výzkumu z hlediska počtu

Tabulka č. 23 – Věk respondentů

Tabulka č. 24 – Rodinný stav

Tabulka č. 13-S - Rodinný stav **Sk. č. 2-S**

Tabulka č. 25 – Nejvyšší vzdělání

Seniorská skupina – Sk. č. 2-S

Tab. č. 1-S Rodinné zázemí **Sk. č. 2-S**

Tab. č. 2-S Místo bydlení **Sk. č. 2-S**

Tab. č. 13-S Rodinný stav **Sk. č. 2-S**

Tabulky a Grafy společné pro obě zkoumané skupiny (Sk. č. 1-P a Sk. č. 2-S)

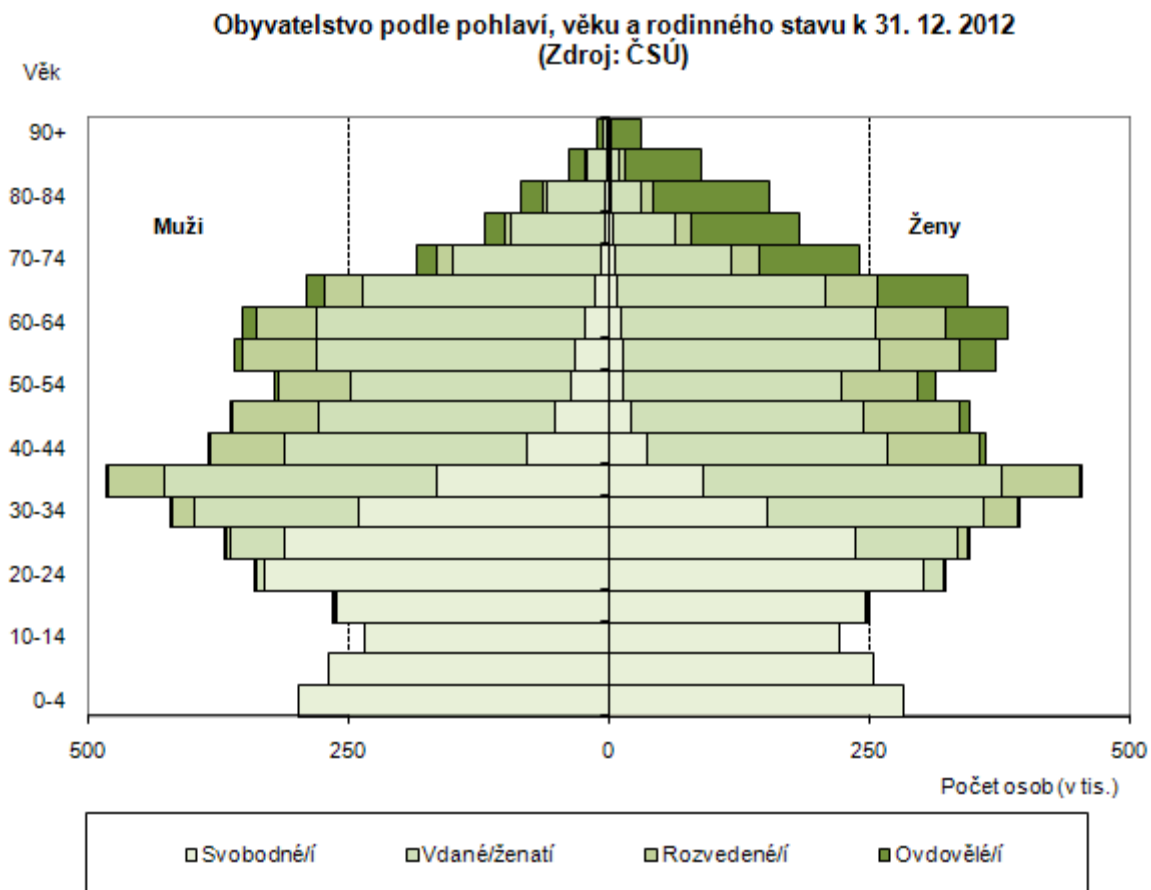
Tab. č. 9-P Kontakt s ostatními lidmi		Sk. č. 1-P
Tab. č. 3-S Kontakt s ostatními lidmi		Sk. č. 2-S
Graf č. 9-P Kontakt s ostatními lidmi	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Graf č. 3-S Kontakt s ostatními lidmi	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S
Tab. č. 10 - P Forma kontaktu		Sk. č. 1-P
Graf č. 10 - P Forma kontaktu	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 4-S Forma kontaktu		Sk. č. 2-S
Graf č. 4-S Forma kontaktu	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S
Tab. č. 4-P Chování při šikaně, nátlaku, či násilí		Sk. č. 1-P
Graf č. 4-P Chování při šikaně, nátlaku, či násilí	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 7-S Chování při šikaně, nátlaku, či násilí		Sk. č. 1-S
Graf č. 7-S Chování při šikaně, nátlaku, či násilí	(viz. příloha)	Sk. č. 1-S
Tab. č. 3-P Forma šikany		Sk. č. 1-P
Graf č. 3-P Forma šikany	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 6-S Forma šikany		Sk. č. 1-S
Graf č. 6-S Forma šikany	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S
Tab. č. 11-P Zakotvení šikany v zákonech ČR		Sk. č. 1-P
Graf č. 11-P Zakotvení šikany v zákonech ČR	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 8-S Zakotvení šikany v zákonech ČR		Sk. č. 2-S
Graf č. 8-S Zakotvení šikany v zákonech ČR	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S
Tab. č. 12-P Zákony které by měly řešit problematiku		Sk. č. 1-P
Graf č. 12-P Zákony které by měly řešit problematiku	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 9-S Zákony které by měly řešit problematiku		Sk. č. 2-S
Graf č. 9-S Zákony které by měly řešit problematiku	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S
Tab. č. 13-P Kdo by měl šikanu řešit		Sk. č. 1-P
Graf č. 13-P Kdo by měl šikanu řešit	(viz. příloha)	Sk. č. 1-P
Tab. č. 10-S Kdo by měl šikanu řešit		Sk. č. 2-S
Graf č. 10-S Kdo by měl šikanu řešit	(viz. příloha)	Sk. č. 2-S

SEZNAM GRAFŮ

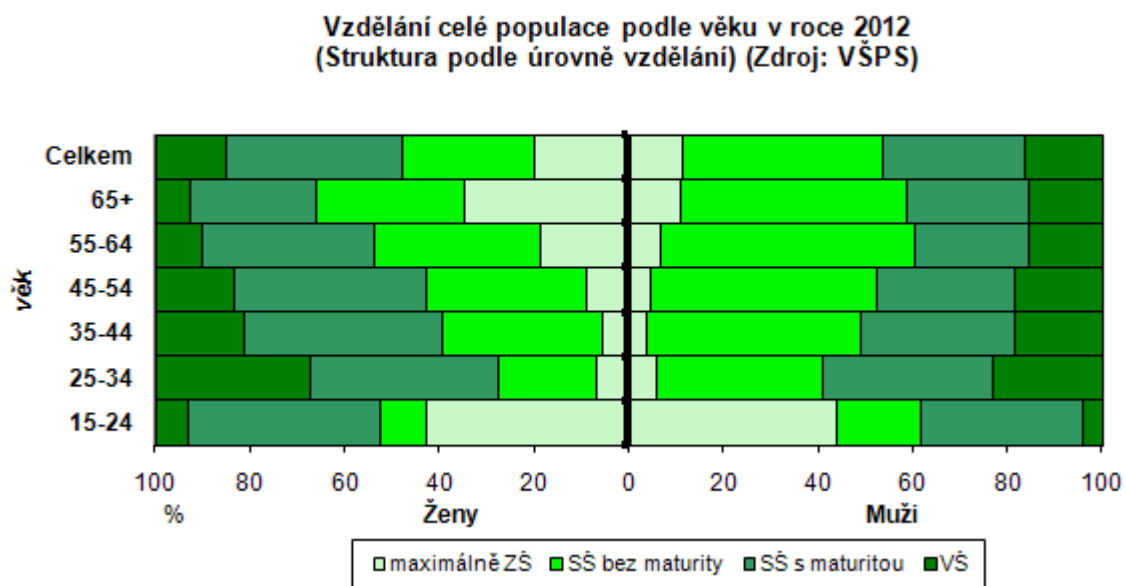
- Graf č. 1** - *pro jednoznačnost odpovědi u Tab. č. 1 Znalost pojmu šikana nebyl vyhotoven*
- Graf č. 2** - Srovnání obou pohlaví v % a počtech
- Graf č. 3** - Výskyt šikany v okolí
- Graf č. 4** - Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v %
- Graf č. 4 a)** - Výskyt šikany v okolí – srovnání obou pohlaví v počtech
- Graf č. 5** - Výskyt šikany v práci
- Graf č. 6** - Zkušenost z šikanování vlastní osoby
- Graf č. 5-S** - Zkušenost z šikanování vlastní osoby **Sk. č. 2-S**
- Graf č. 7** - Zkušenost z šikanování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v %
- Graf č. 7 a)** - Zkušenost z šikanování vlastní osoby - srovnání obou pohlaví v počtech
- Graf č. 8** - Svědectví v šikaně a nahlášení
- Graf č. 9** - Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v %
- Graf č. 9 a)** - Svědectví v šikaně a její nahlášení - srovnání obou pohlaví v počtech
- Graf č. 10** - Důvod neoznámení šikany
- Graf č. 11** - Šikanování od spolupracovníků v pracovním prostředí
- Graf č. 12** - Povědomí o šikanování někoho z okolí
- Graf č. 13** - Pomoc obětem šikany v počtech odpovědí
- Graf č. 14** - Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech
- Graf č. 15** - Pomoc obětem šikany - odpovědi 53 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů
- Graf č. 16** - Pomoc obětem šikany -srovnání obou pohlaví u 17 R v počtech
- Graf č. 17** - Vymýcení šikany
- Graf č. 18** - Forma vymýcení šikany v počtech odpovědí
- Graf č. 19** - Vymýcení šikany - odpovědi 53 R (1 odpověď na 1 otázku) v % a počtech
- Graf č. 20** - Vymýcení šikany -odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku) v počtech respondentů
- Graf č. 21** - Vymýcení šikany v rozlišení pohlaví - odpovědi 19 R (více odpovědí na 1 otázku)
- Graf č. 22** - *pro jednoznačnost odpovědi u Tab. č. 22 nebyl vyhotoven*
- Graf č. 23** - Věk respondentů v %
- Graf č. 13-S** Rodinný stav **Sk. č. 2-S**
- Graf č. 23 a)** - Věk respondentů - srovnání v počtech respondentů
- Graf č. 24** - Rodinný stav v %
- Graf č. 24 a)** - Rodinný stav v počtech respondentů
- Graf č. 25** - Nejvyšší vzdělání v %
- Graf č. 25 a)** - Nejvyšší vzdělání v počtech

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Informační graf všech obyvatel ČR z hlediska věku a rodinného stavu.

Obrázek č. 2: Informační graf vzdělanosti podle věku všech obyvatel ČR.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: DOTAZNÍK - Šikana u generace produktivního věku z pohledu více aspektů.

Příloha č. 2: DOTAZNÍK - Vybrané otázky pro obě zkoumané skupiny (Sk č.1-P a Sk. č.2-S)

Příloha č. 3: DOTAZNÍK - Seniorská populace a výskyt forem šikany z pohledu sociálního, psychologického a právního - rozhovor.

Příloha č. 4: Grafy vybraných otázek produktivní a seniorské skupiny z Kap. 6. 3. 1

Příloha č. 5: MŠMT: Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, 2006-8, [online]. 2012, [cit. 14.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/2013/07/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi.html>>. *(Metodický pokyn bez příloh)*

DOTAZNÍK

Šikana u generace produktivního věku z pohledu více aspektů.

(otázky pro klienty do 59 let).

Dovoluji si Vás touto cestou požádat o spolupráci při vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „**Právní, sociální a psychologické aspekty šikany ve vztazích mezi jednotlivcem a kolektivem.**“ Vyplnění dotazníku Vám nezabere více než 10 minut. Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu.

1. **Víte co to je šikana?**
 - a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
2. **Myslíte si, že se ve vašem okolí vyskytuje šikana?**
 - a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
3. **Myslíte si, že se šikana vyskytuje u vás v práci?**
 - a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
4. **Šikanoval vás někdy někdo?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nepamatuji se
5. **Budete svědkem šikany, nahlásíte to?**
 - a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
6. **V případě, že neoznámíte, proč?**
 - a) ze strachu
 - b) je mi to jedno
 - c) nic se tím nevyřeší
7. **Byl/a jste někdy obětí šikany od kolegů či nadřízených v práci?**
 - a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
 - d) nepamatuji se

8. Víte o někom z okolí, kdo je obětí šikany?

- a) ano
- b) nevím
- c) ne

9. Jak byste oběti šikany pomohli?

- a) radou
- b) útěchou
- c) svědectvím
- d) ničím
- e) jiné

10. Dá se šikana podle vás vymýtit?

- a) ano
- b) nevím
- c) ne

11. A jakou formou lze šikanu vymýtit?

- a) osvětou
- b) radami
- c) prevencí
- d) potíráním
- e) tresty

12. Jste pohlavím:

- a) muž
- b) žena

13. Váš věk:

- a) 15 – 20let
- b) 20 – 40let
- c) 41 – 60let
- d) 61 a více

14. Váš rodinný stav?

- a) svobodný/á
- b) ženatý/vdaná
- c) rozvedený/á
- d) jiné

15. Vaše nejvyšší vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) vyšší odborné
- d) středoškolské
- e) vysokoškolské

Příloha č. 2

DOTAZNÍK - Vybrané otázky pro obě zkoumané skupiny (Sk. č. 1 - P a Sk. č. 2 - S)

Otázka: Co pro Vás znamená kontakt s ostatními lidmi?

- a) záleží mi na kontaktu s lidmi
- b) žiji sám/a a jsem spokojen/a
- c) nevím – je mi to jedno
- d) nezáleží, společnost lidí mi vadí

Otázka: Jaká forma kontaktu s lidmi Vám nejvíce vyhovuje?

- a) společenské akce
- b) sportovní aktivity
- c) nemám představu - nevím
- d) nerad/a se s lidmi kontaktuji
- e) různá výpomoc

Otázka: Šikanoval vás někdy někdo?

- a) ano
- b) ne
- c) nepamatuji se

Otázka: Jakou formou vás šikanovali ?

- a) psychicky (zesměšňování, ponižování, zastrašování, apod.)
- b) fyzicky (napadení, útok, apod.)
- c) obojí
- d) nešikanovali

Otázka: Jak byste se zachoval/a kdyby Vás šikanovali, či vyvíjeli jiný druh nátlaku, násilí?

- a) snažil/a bych se z prostředí odejít/utéct/odstěhovat se
- b) poradil/a bych se s rodinou/ známými/ právníkem
- c) zavolal/a policii
- d) nevím
- e) jiné

Otázka: Domníváte se, že je v zákonech ČR problematika šikany zakotvena a řešena?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Otázka: Které zákony by měly podle vás tuto problematiku řešit?

- a) Ústava
- b) Listina základních práv a svobod
- c) Antidiskriminační zákon
- d) Nový občanský zákoník
- e) Zákoník práce
- f) Nevím

Otázka: Kdo by měl podle vašeho názoru šikanu řešit?

- a) Ministerstva
- b) Úřady
- c) Policie
- d) Nevím

DOTAZNÍK

Seniorská populace a výskyt forem šikany z pohledu sociálního, psychologického a právního - rozhovor.

(otázky pro klienty od 60 let – a více).

Dovoluji si Vás touto cestou požádat o spolupráci při vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „**Právní, sociální a psychologické aspekty šikany ve vztazích mezi jednotlivcem a kolektivem.**“ Vyplnění dotazníku Vám nezabere více než 10 minut. Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu.

1. Máte rodinné zázemí ?

- a) Ano
- b) Jen vzdálené příbuzné
- c) ne

2. Kde nyní žijete ?

- a) doma s rodinou
- b) s manželem/manželkou
- c) sám/a
- d) v penzionu, domově pro seniory, apod.

3. Co pro Vás znamená kontakt s ostatními lidmi?'

- e) záleží mi na kontaktu s lidmi
- f) žiji sám/a a jsem spokojen/a
- g) nevím – je mi to jedno
- h) nezáleží, společnost lidí mi vadí

4. Jaká forma kontaktu s lidmi Vám nejvíce vyhovuje?

- f) společenské akce
- g) sportovní aktivity
- h) nemám představu - nevím
- i) nerad/a se s lidmi kontaktuji
- j) různá výpomoc

5. Šikanoval vás někdy někdo?

- d) ano
- e) ne
- f) nepamatuji se

6. Jakou formou vás šikanovali ?

- e) psychicky (zesměšňování, ponižování, zastrašování, apod.)
- f) fyzicky (napadení, útok, apod.)
- g) obojí
- h) nešikanovali

7. Jak byste se zachoval/a kdyby Vás šikanovali, či vyvíjeli jiný druh nátlaku, násilí?

- f) snažil/a bych se z prostředí odejít/utéct/odstěhovat se
- g) poradil/a bych se s rodinou/ známými/ právníkem
- h) zavolal/a policii
- i) nevím
- j) jiné

8. Domníváte se, že je v zákonech ČR problematika šikany zakotvena a řešena?

- d) ano
- e) ne
- f) nevím

9. Které zákony by měly podle vás tuto problematiku řešit?

- g) Ústava
- h) Listina základních práv a svobod
- i) Antidiskriminační zákon
- j) Nový občanský zákoník
- k) Zákoník práce
- l) nevím

10. Kdo by měl podle vašeho názoru šikanu řešit?

- e) Ministerstva
- f) Úřady
- g) Policie
- h) Nevím

11. Jste pohlavím?

- a) žena
- b) muž

12. Váš věk?

- a) 60 - 69 let
- b) 70 - 79 let
- c) 80 - a více

13. Váš rodinný stav?

- a) svobodný/á
- b) ženatý/vdaná
- c) rozvedený/á
- d) vdovec/vdova

14. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské
- e) jiné

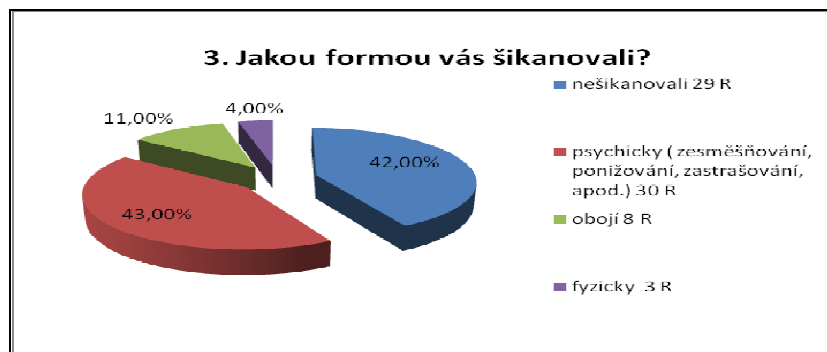
Pozn. autorky BP:

Subjektivní vyhodnocení dojmu z rozhovoru s klientem-seniorem.

Příloha č. 4

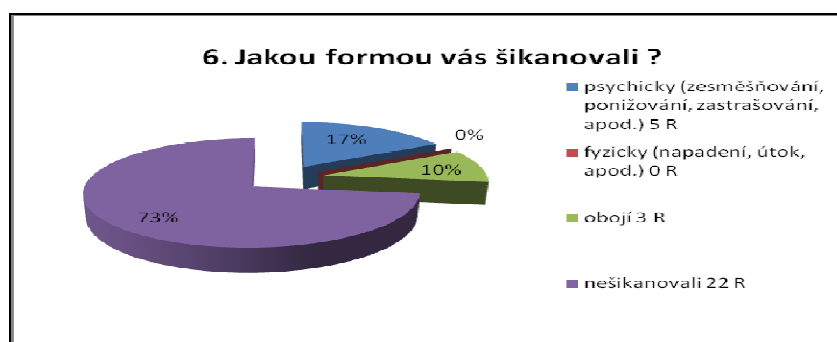
Graf č. 3-P Forma šikany

Sk. č. 1-P

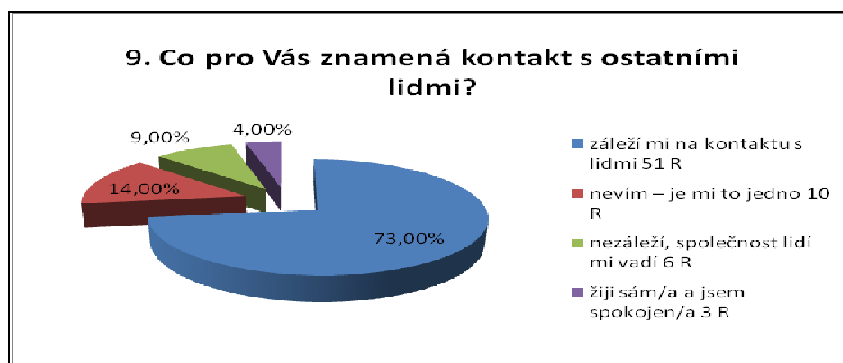
Graf č. 6-S Forma šikany

Sk. č. 2-S

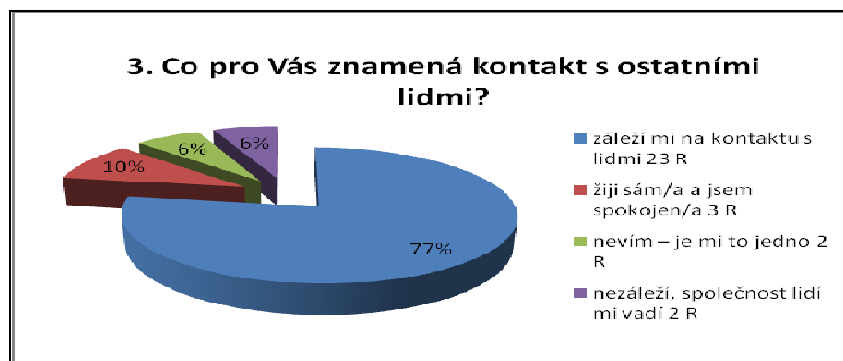
Graf č. 9-P Kontakt s ostatními lidmi

Sk. č. 1-P

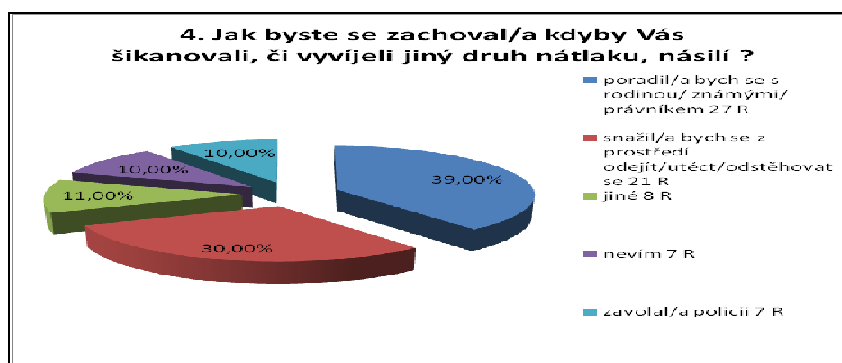

Graf č. 3-S Kontakt s ostatními lidmi

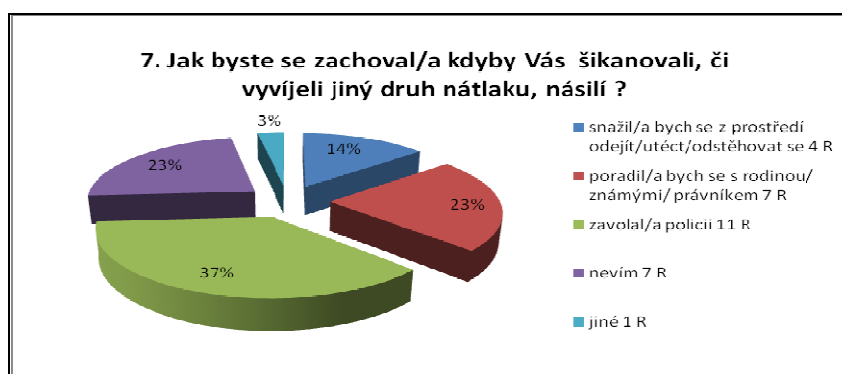
Sk. č. 2-S

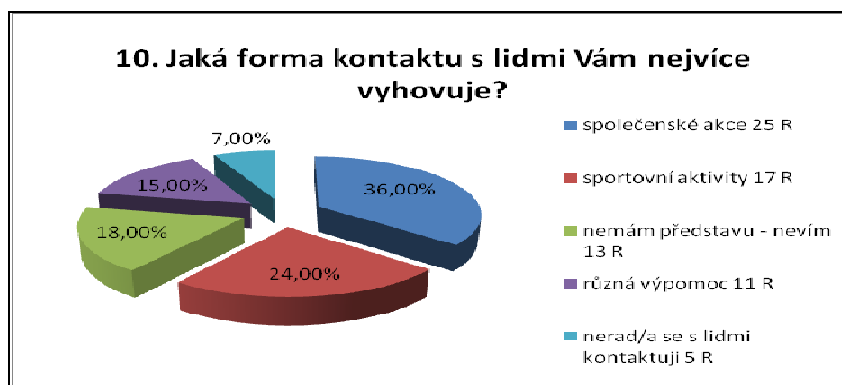
Graf č. 4-P Chování při šikaně, nátlaku, či násilí Sk. č. 1-P

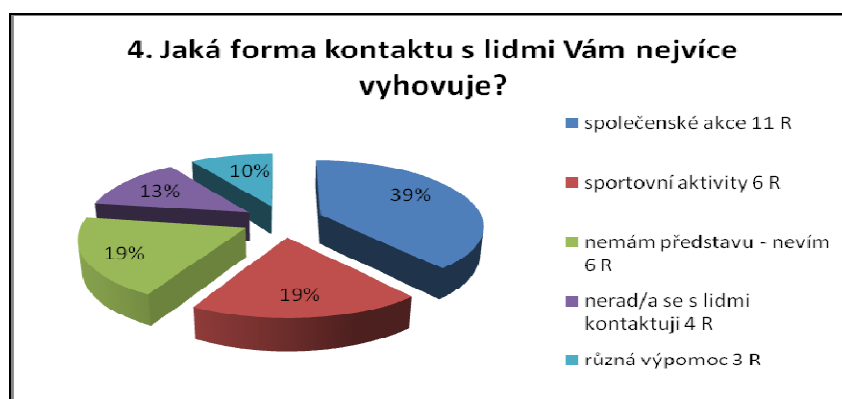
Graf č. 7-S Chování při šikaně, nátlaku, či násilí Sk. č. 2-S

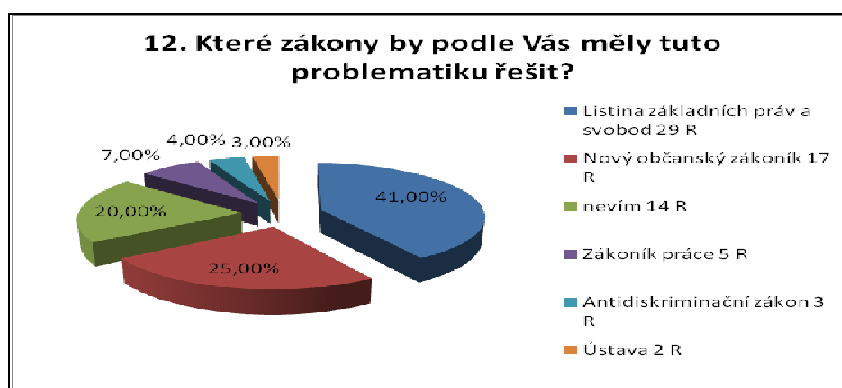
Graf č. 10-P Forma kontaktu Sk. č. 1-P

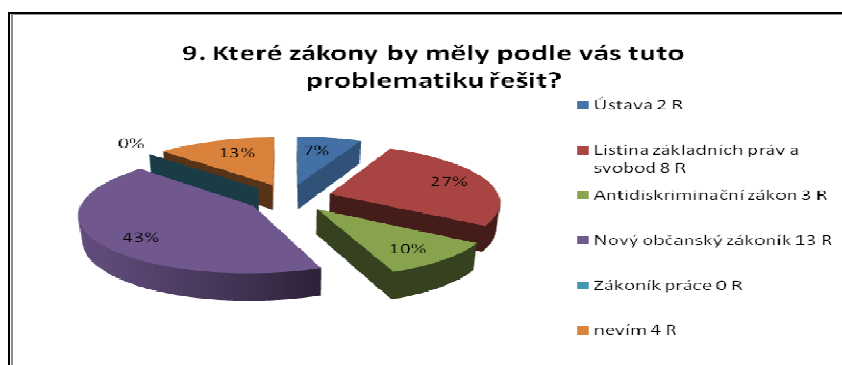
Graf č. 4-S Forma kontaktu Sk. č. 2-S

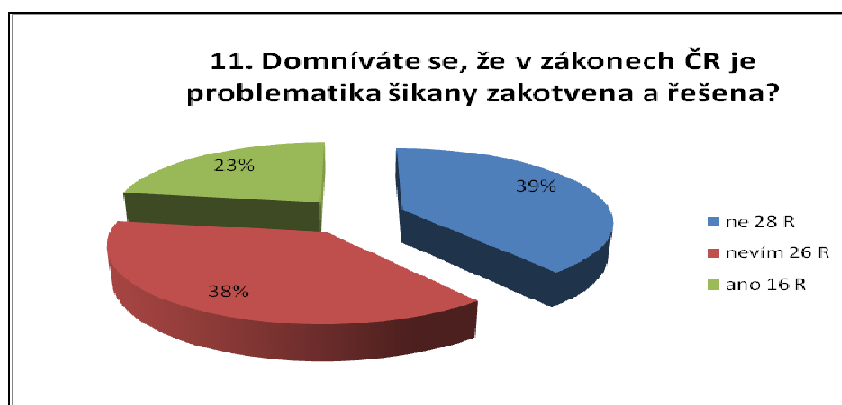
Graf č. 12-P Zákony které by měly řešit problematiku Sk. č. 1-P

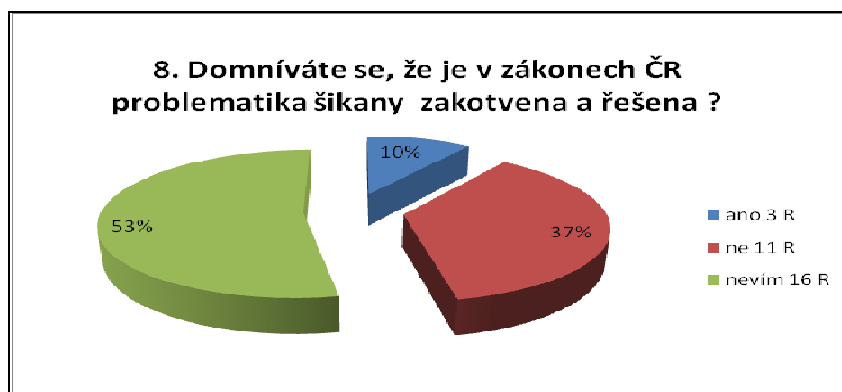
Graf č. 9-S Zákony které by měly řešit problematiku Sk. č. 2-S

Graf č. 11-P Zakotvení šikany v zákonech ČR Sk. č. 1-P

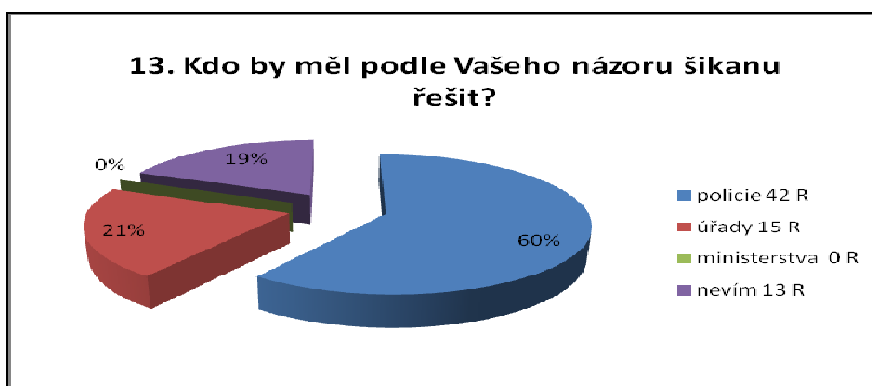

Graf č. 8-S Zakotvení šikany v zákonech ČR Sk. č. 2-S

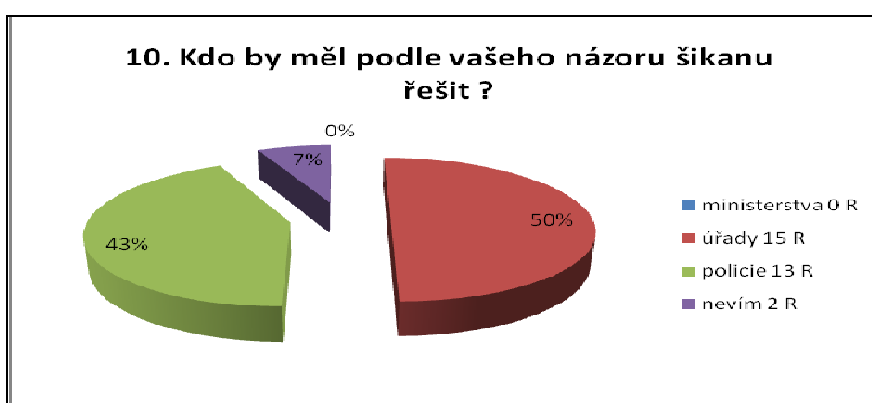
Graf č. 13-P Kdo by měl šikanu řešit

Sk. č. 1-P

Graf č. 10-S Kdo by měl šikanu řešit (viz. příloha)

Sk. č.2-S

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních

Úvodem

(1) Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí (agrese), která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení (dále jen „škola“). V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných stádiích více či méně vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je třeba klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě a samozřejmě i mezi všemi členy společenství školy. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení (podrobněji viz kapitolu II., čl. 7.4.). Zajištění ochrany dětí před šikanou vyžaduje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování, neboť běžné pedagogické postupy selhávají.

(2) Cílem předkládaného metodického pokynu je poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace především k samotnému řešení tohoto vysoce rizikového chování. Text metodického pokynu je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 21291/2010-28 ve znění pozdějších úprav (dále jen „metodické doporučení“), ve kterém lze nalézt komentáře k metodickým postupům a užitečná metodická vodítka pro diagnostiku a nápravu v podobě tabulek.

(3) Metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

I. Vymezení fenoménu školního šikanování, povinnost školy chránit děti před šikanou a východisko pro účinné řešení šikany.

Čl. 1 Vnější charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

(2) Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost (podrobněji viz metodické doporučení).

(3) Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoučelnost agrese.

(4) Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.). Například, když se tzv. „poperou“ dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se jim oběma líbí, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit (podrobněji viz metodické doporučení).

(5)

a) Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery.

b) Od kyberšikany je potřeba odlišovat příbuzné fenomény, které jsou často s kyberšikanou provázány nebo se s ní částečně překrývají, nicméně samy o sobě označují jiný typ násilného chování. Patří mezi ně například happy slapping, sexting, hoax, spam, cyberstalking, flaming, phishing (podrobněji viz metodické doporučení, příloha č. 7 - Kyberšikana).

Čl. 2

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:

- fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti);
- verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí informačních a komunikačních technologií);
- smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení zejména pokročilé šikany brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování včetně oběti. Z tohoto důvodu je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany (viz PŘÍLOHA 1).

(3) Při vlastní diagnostice šikany je třeba zkoumat tento fenomén ze tří praktických pohledů - jako nemocné chování, závislost a poruchu vztahů ve skupině (podrobné informace viz metodické doporučení).

Čl. 3

Odpovědnost školy chránit děti před šikanou

(1) Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

(2) Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství;
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala;
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

(3) Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen „trestných činů“). Proviněním se rozumí trestný čin spáchaný mladistvým - § 6 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže):

vydírání § 175 TZ, omezování osobní svobody § 171 TZ, zbavení osobní svobody § 170 TZ, útisku § 177 TZ, těžkého ublížení na zdraví podle § 145, ublížení na zdraví § 146 TZ, § 146a TZ, vraždy § 140 TZ, loupeže § 173 TZ, krádeže § 205 TZ, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 352 TZ, poškození cizí věci § 228 TZ, znásilnění § 185 TZ, kuplířství § 189 TZ, pohlavního zneužití § 187 TZ, apod. + nebezpečné vyhrožování § 353 TZ, nebezpečné pronásledování § 354 TZ, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení § 149 TZ.

(4) Trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:

- nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 TZ) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých;
- účast na sebevraždě (§ 144 TZ) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem vyvolat u ní rozhodnutí k sebevraždě;
- porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ) – např. „odposlech“ odesílaného e-mailu;

- porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti;
- pomluva (§ 184 TZ) – např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.

(5) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 367 TZ). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 366 TZ) či schvalování trestného činu (§365 TZ), v krajním případě i podněcování (§ 364 TZ).

II. Školní program proti šikanování

Čl. 4 Východisko

(1) Školní program proti šikanování je nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou. Zahrnuje v sobě metody řešení a další opatření zaměřená přímo na nápravu šikanování. Předpokladem jeho fungování je dobrá všeobecná prevence rizikového chování ve škole.

(2) Každá škola vytváří vlastní školní program proti šikanování.

(3) Školní program proti šikanování je klíčovou součástí Minimálního preventivního programu (dále též „MPP“).

(4) Bezpečnost žáků vyžaduje vždy splnění minimálních požadavků na řešení šikany (viz následující článek 5).

Čl. 5 Minimální požadavky na školu pro řešení šikany

Aby škola mohla účinně a bezpečně zastavit již existující šikanování, měla by plnit tyto požadavky:

- ředitel školy je orientován v metodice, organizaci a právní problematice šikanování. Je to základní předpoklad, aby mohl vytvořit příznivé podmínky pro vyškoleného odborníka na řešení šikany a inicioval rozvíjení školního programu proti šikanování;
- škola má vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro koordinaci a následně i pro řešení šikany (zpravidla školní metodik prevence, dle vyhlášky č.72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Pracovník pověřený řešením umí kvalifikovaně odhadnout stadium

a formu šikany a rozhodnout, zda řešení zvládne škola sama nebo zda si povolá odborníka (příloha vyhlášky č. 72/2005 Sb. stanovuje kompetence školních poradenských pracovníků, tj. školního metodika prevence, výchovného poradce, příp. školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga a také kompetence školských poradenských zařízení – pedagogicko-psychologické poradny (dále jen „PPP“), vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče stanovuje kompetence středisek výchovné péče (dále jen „SVP“));

- škola spolupracuje s PPP, SVP a dalšími organizacemi a institucemi při řešení pokročilých a neobvyklých šikan, které sama nezvládne;
- škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně dětí a žáků před šikanou. Vhodný způsob je seznámení rodičů s nekompromisním bojem školy proti šikanování, například na webových stránkách, v informativním letáku o škole a na třídních schůzkách (viz PŘÍLOHA 3);
- škola má ve školním řádu:
 - zakomponován kategorický zákaz chování mající charakter šikanování a opatření, která se váží k tomuto závažnému porušení školního řádu (podrobněji viz PŘÍLOHA 4);
 - zpracovaná pravidla používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Součástí tohoto textu je i stanovení kázeňských opatření při nedodržování těchto pravidel (viz PŘÍLOHA 4).
- ředitel školy zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním a o přestávkách, na vytipovaných rizikových místech v prostorách školy;
- škola má zpracovaný plán dalšího vzdělávání pedagogů, zejména pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů v prevenci šikanování.

Čl. 6

Školní program proti šikanování

(1) Vytváření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolský rozměr a zaměření na specifickou prevenci.

(a) Aby škola děti účinně chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky.

(b) Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

c) Obecná struktura 13 komponent ve školním programu proti šikanování má univerzální charakter a lze ji použít jako jednotící princip i pro ostatní rizikové chování, a tak vytvořit integrovaný, ucelený MPP.

(2) Školní program proti šikanování má 13 komponent (hlavních součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;

3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (šest skupin základních scénářů);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Podrobnější popis jednotlivých komponent naleznete v odborné literatuře: Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Čl. 7

Specifikace některých součástí programu proti šikanování

7.1

Společný postup řešení při výskytu šikany ve škole

(Jde o komponentu programu č. 5, podrobněji viz metodické doporučení.)

Proškolený pracovník, většinou školní metodik prevence, na podkladě kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování rozhodne, zda řešení zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu (viz tabulka níže). V případě, že jde o počáteční a obvyklou šikanu, kterou zvládne škola sama, odborník postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilé a komplikované šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky z venku, zejména z PPP, SVP. Do komplikované šikany zařadíme především neobvyklé formy šikany. Dále sem zahrneme základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti. Patří do nich šikany krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti, dále šikany se změnou v základním schématu. Prakticky jde zejména o nějakou zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků šikany. Patří sem rovněž šikany s rozvinutým zakrývajícím systémem. Vážnou komplikací je intenzivnější závislostní vztah mezi oběťmi a agresory a vážnější dopady šikany na oběť - například známky úzkostné poruchy.

Zdůrazňujeme, že šikanování je komplikovaný a paradoxní fenomén a běžné pedagogické postupy naprosto selhávají. Rovněž obecné a hotové kuchařky v podobě receptů nefungují, spíše ublíží, než pomohou.

Tabulka: Klasifikace scénářů pomoci podle cíle léčby, stadia a formy šikanování (Kolář, 2011)

(1) Situace, které zvládne škola sama

- (a) první pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu;
- (b) celková léčba pro řešení prvních dvou stadií šikanování, RTP – Rámcový třídní program.

(2) Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc zvenku

- (c) první pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu;
- (d) první pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu;
- (e) první pomoc (krizové scénáře) pro komplikovanou pokročilou šikanu, patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování;
- (f) celková léčba pro třetí stadium šikanování s běžnou i komplikovanou formou.

Čl. 7.2

Dva scénáře pro každou školu (podrobněji viz metodické doporučení)

Pro školu jsou určeny následující dva scénáře. První je určen pro řešení počáteční obyčejné šikany. Důvodem je fakt, že těchto obyčejných počátečních šikan je nejvíce a tvoří obrovské podhoubí pro rozbuzení pokročilých a neobvyklých šikan. Druhý scénář je určený k řešení výbuchu skupinového násilí, tzv. školního lynčování. V tomto případě nelze čekat na odborníka-specialistu, protože je oběť ohrožena bezprostředně na zdraví a později je většinou nemožné případ vyšetřit. Škola proto nejprve zakročí sama, vyřeší akutní problém a později jej řeší za pomoci odborníka.

(1) Scénář pro obyčejnou počáteční šikanu (Kolář, 2011)

1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;
2. rozhovor s informátory a oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);

5. ochrana oběti;
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. realizace vhodné metody:
 - a. metoda usmíření;
 - b. metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina:
 - a. efekt metody usmíření;
 - b. oznámení potrestání agresorů;
9. rozhovor s rodiči oběti;
10. třídní schůzka;
11. práce s celou třídou.

(Komentář k jednotlivým krokům viz metodické doporučení nebo kniha Nová cesta k léčbě šikany - Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.)

(2) Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování (Kolář, 2011)

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

(Komentář k jednotlivým krokům viz metodické doporučení nebo kniha Nová cesta k léčbě šikany - Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.)

Čl. 7.3

Nápravná opatření

(1) Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů běžná, ale i mimořádná nápravná opatření. Uvedeme některá, která přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku;
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.

(2) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v PPP, SVP nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů, případně převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.

Čl. 7.4.

Spolupráce se specializovanými institucemi

(Jde o komponentu programu č. 12)

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce, event. školního psychologa, školního speciálního pedagoga nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány zejména:

- v resortu školství – s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách);
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;

- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. je při poskytování poradenských služeb (tj. také při intervenčních programech) nutné žáky, včetně jejich zákonných zástupců, předem informovat o charakteru poradenské služby. Využívá se tzv. informovaný souhlas (viz § 1 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.)

Výstupem práce externí odborné instituce by měla být písemná zpráva s adekvátními informacemi (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Aby byly pro školu informace relevantní, doporučuje se před započítím poradenských služeb dohodnout obsah a rozsah práce.

Poskytování poradenských služeb středisky výchovné péče stanovuje vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

(3) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(4) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Čl. 8

Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání

(1) Empirické zkušenosti potvrzují, že trápení se šikanou mají děti už v mateřské škole (dále jen „MŠ“). Vyskytují se tam prvky šikany a spíše zárodečná stadia tohoto destruktivního fenoménu. Nicméně skrytá a neléčená počáteční šikana působí i zde velké škody a trápení, které zasáhnou děti, rodiče i pedagogy.

(2) Minimální požadavky na ochranu dětí před šikanou platí i zde. Po odborném a bezpečném rozkrytí šikany pedagog zvolí vhodný způsob nápravy. Lze uvažovat podle situace o několika metodách, které je dobré společně kombinovat:

- a) Rozhovor s dítětem, které ubližuje. Využijeme opatření, která v MŠ fungují. Například srozumitelně sdělíme dítěti, že porušilo stanovená pravidla. Samozřejmě, jakmile je to možné oceníme jeho zlepšení.
- b) Zavedení ochranného režimu oběti. V počátku pro jistotu nastavíme přísnější dozor. V některých komplikovanějších případech oběť a útočníka v rámci možností od sebe oddělíme. Není vhodné konfrontovat agresora s obětí.
- c) Práce se skupinou. Využijeme preventivní program, v němž děti získávají žádoucí vzory chování a zároveň se mohou „dotknout“ pocitů toho, komu je ubližováno. Vhodné jsou činnosti podporující spolupráci, při nichž nejsou vítězové a poražení. Využít se dají rovněž pohádky či příběhy a jejich dramatizace.
- d) Rozhovor s rodiči dítěte – agresora. Mluvíme s nimi, až tehdy když je situace zmapovaná. Důležitá je maximální snaha získat je pro spolupráci. Nejbezpečnější je, když rozhovor provede pracovník MŠ. Rozhovor rodičů oběti s rodiči agresora je velmi rizikový.

III.

Kontrola škol ze strany České školní inspekce a zřizovatelů

Čl. 9

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele a postup školy v řešení šikany je nedostatečný, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci (dále jen „ČŠI“). Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá na všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě lze podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

Při šetření zřizovatelem a ČŠI je potřeba, aby byl do týmu zařazen specialista na řešení šikany.

(2) V případě šikany, která má charakter trestné činnosti, škola informuje Policii ČR nebo státní zastupitelství.

(3) Současně v odůvodněných případech škola zajistí oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda), popřípadě jiného specialisty.

IV. Závěrečná ustanovení

Čl. 10

(1) Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6.

(2) Tento pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.